

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Diplomová práce

2023

Bc. Kryštof Havlín

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

**Vysvětlují stávající teorie krize evropské integrace?
Případová studie Brexit**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Kryštof Havlín

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Mgr. Viera Martinková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 2. 5. 2023

Bc. Kryštof Havlín

Bibliografický záznam

HAVLÍN, Kryštof, Bc. *Vysvětlují stávající teorie krize evropské integrace? Případová studie Brexit*. Praha, 2023. 70 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce Mgr. Viera Martinková, Ph.D.

Rozsah práce: 137 898 znaků včetně mezer

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá fenoménem krizí evropské integrace a dezintegrace, což je téma, které se opět dostalo do akademického prostoru, a to zejména kvůli britskému referendu o setrvání v Evropské unii. Tento text se zaměřuje na koncept dezintegrace a dezintegračních teorií, které se snaží integrační krize, jako je tato, vysvětlit a předpovídat. Konkrétně se práce zaměřuje na vystoupení Velké Británie z Evropské unie, ke kterému došlo 31. ledna 2020. Brexit tedy v této práci zastává roli případu, který je podrobně analyzován. Práce je formována jako případová studie, která si klade za cíl zjistit, zda nějaký stávající integrační či dezintegrační teoretický přístup dokáže, na základě svých daných tezí a definic, vysvětlit krize evropské integrace a zjistit jejich příčiny. Jako nejrelevantnější teorie k otestování, které mají k dezintegraci aktuálně co říci, byly zvoleny – postfunkcionalismus, sociální konstruktivismus a mezivládní liberální přístup. Každá z těchto teorií obsahuje zcela odlišný názor a pohled na vývoj evropské integrace a potencionálních krizí. Hlavního cíle práce je dosaženo prostřednictvím metody shody, kdy jsou tři vybrané teorie postupně testovány a aplikovány na případ Brexitu. Vedlejšími cíly práce jsou pak zjištění, zda nějaký vybraný teoretický koncept dokázal Brexit předpokládat a zda byl schopen předpovědět důsledky této nevidané události. Projekt pracuje se třemi hypotézami, reflektujícími hlavní teze zmíněných integračních teorií a jejich pohledu na příčiny Brexitu. Hlavním zjištěním je, že sociální konstruktivisté dokáží vysvětlit příčiny Brexitu nejlépe, jelikož rozpor mezi národní a evropskou identitou, spolu s nedostatečnou europeizací Velké Británie, sehrál největší roli. Je velmi důležité podívat se zpětně do historického kontextu, Brexit není výsledkem událostí posledních let. Zároveň výsledky ukazují, že i postfunkcionalistické návrhy jsou v případě Brexitu částečně přítomny, nicméně politizace tématu a role veřejného mínění, je spíše jen jedna z podmínek, kterých by mělo být dosaženo, aby k integrační krizi reálně došlo. Postfunkcionalisté sice nedokáží Brexit, jakožto krizi evropské integrace, vysvětlit, avšak přichází s možnými podmínkami a časovým rámcem. Zároveň předkládaná analýza vyvrátila tvrzení zastánců liberálního mezivládního přístupu, jelikož jak práce argumentuje, tak Brexit zcela jistě nebyl zapříčiněn vládním vyjednáváním, a ani nerefletoval zájmy a ekonomické preference nejlivnějších domácích hráčů a skupin.

Abstract

The thesis deals with the phenomenon of the crisis of European integration and disintegration, a topic that has re-emerged in the academic arena, especially due to the British referendum on remaining in the European Union. This text focuses on the concept of disintegration and disintegration theories that attempt to explain and predict integration crises such as this one. Specifically, the thesis focuses on the UK's withdrawal from the European Union, which occurred on 31 January 2020, thus Brexit plays the role of a case that is analysed in detail. The thesis is framed as a case study that aims to see whether any existing integration or disintegration theoretical approach can, on the basis of its given theses and definitions, explain the crises of European integration and identify their causes. The most relevant theories to test, which currently have something to say about disintegration, were chosen – postfunctionalism, social constructivism and the intergovernmental liberal approach. Each of these theories contains a completely different view and perspective on the development of European integration and potential crises. The main objective of the thesis is achieved through the method of congruence, where the three selected theories are successively tested and applied to the case of Brexit. The secondary objectives of the thesis are then to determine whether any selected theoretical concept was able to predict Brexit and whether it was able to assume the consequences of this unforeseen event. The project works with three hypotheses, reflecting the main tenets of the aforementioned integration theories and their perspectives on the causes of Brexit. The main finding is that social constructivists are best able to explain the causes of Brexit, as the contradiction between national and European identity, along with the lack of Europeanisation of the UK, played the biggest role. It is very important to look back at the historical context, Brexit is not the result of the events of recent years. At the same time, the results show that postfunctionalist proposals are also partly present in the Brexit case, but the politicisation of the issue and the role of public opinion is rather only one of the conditions that should be achieved for the integration crisis to actually happen. While postfunctionalists cannot explain Brexit as a crisis of European integration, they do come up with possible conditions and a timeframe. At the same time, the analysis presented here refutes the claims of proponents of the liberal intergovernmentalist approach, since, as the thesis argues, Brexit was certainly not caused by governmental negotiation, nor did it reflect the interests and economic preferences of the most influential domestic players and groups.

Klíčová slova

Evropská integrace, Brexit, integrační krize, postfunkcionalismus, sociální konstruktivismus, liberální mezivládní přístup

Keywords

European integration, Brexit, integration crisis, postfunctionalism, social constructivism, liberal intergovernmental theory

Název práce

Vysvětlují stávající teorie krize evropské integrace? Případová studie Brexit

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval mé vedoucí práce, Mgr. Věře Martinkové, Ph.D. za trpělivost, cenné rady, věcné připomínky a ochotu při vedení práce. Dále bych rád poděkoval své rodině za podporu a pomoc v průběhu mých studií.

Obsah

Úvod	2
Struktura práce	2
Cíle práce a výzkumné otázky	3
Teoretická část	5
Představení konceptů a termínů	5
Evropská integrace	5
Krise evropské integrace a dezintegrace	5
Teoretické přístupy	7
Postfunkcionalismus	7
Sociální konstruktivismus	11
Liberální mezivládní přístup	14
Shrnutí teoretické části	19
Hypotézy	20
Metodologie	21
Zhodnocení literatury	23
Hlavní část	28
Brexit	28
Příčiny Brexitu	28
Veřejné mínění a identita	30
Kampaň a politický boj	34
Národní suverenita	35
Imigrace	36
Demografické a sociální změny	37
Ekonomika	39
Zaváhání na straně EU	40
Průběh vyjednávání	40
Důsledky	43
Ekonomické důsledky	43
Integrační důsledky	45
Aplikace teorií	47
Postfunkcionalismus a jeho aplikace na Brexit	47
Sociální konstruktivismus a jeho aplikace na Brexit	50
Liberální mezivládní přístup a jeho aplikace na Brexit	52
Závěr	57
Summary	60
Použitá literatura	64

Úvod

Poslední lednový den roku 2020 došlo k definitivnímu vystoupení Spojeného království z Evropské unie. Toto nejzásadnější jednostranné vystoupení státu z mezinárodní organizace, při kterém Evropská unie přišla o svou druhou nejsilnější ekonomiku, stát disponující jadernými zbraněmi a stálým křeslem v Radě bezpečnosti OSN, vyvolalo v oblasti mezinárodních vztahů mnoho otázek. Převážná většina akademických článků a publikací se věnovala spíše dopadům, a to zejména ekonomickým, Brexitu na samotné Spojené království a naprosto opomíjela důsledky z toho plynoucí pro Evropskou unii, respektive pro celé směřování evropské integrace. Pro pochopení příčin, procesů a obecné fungování evropské integrace existuje poměrně mnoho výzkumných prací, avšak původ, dynamika a důsledky integračních krizí, spolu s procesy a dopady mezinárodní dezintegrace, zatím velmi vysvětleny nejsou. Předkládaná práce se proto zaměřuje na fenomén integračních krizí, které samotné nejsou v historii evropské integrace novým jevem. Mezi předchozí krize jsou například řazeny krize Eurozóny, Ukrajinská krize a Schengenská krize, nicméně nikdy neproběhla úplná dezintegrace, tedy vystoupení členského státu z Evropské unie. **Mohli jsme takovou událost jako je Brexit předpokládat a jaké bude mít důsledky, nejen pro směřování evropské integrace?** To jsou otázky, které jsou předmětem této práce a na které hledám odpovědi za použití teorií evropské integrace, které mají za úkol teoretizovat, vysvětlovat a předpokládat za jakých podmínek integrace posiluje nebo naopak ustupuje. Hlavním cílem této diplomové práce je však zjištění, zda nějaký stávající dez/integrační teoretický přístup dokáže, na základě obecných teoretických tezí a vnímání fungování integrace, vysvětlit krize evropské integrace. Tohoto cíle lze dosáhnout pouze aplikováním teoretických konceptů na jednu z integračních krizí, která poslouží jako případová studie. **Roli případu v této práci zastává Brexit. Pro dosažení výsledků práce jsem si vybral k otestování v současnosti nejrelevantnější a nejaktuálnější teorie evropské integrace a dezintegrace – postfunkcionalismus, sociální konstruktivismus a liberální mezivládní přístup.**

Struktura práce

Diplomová práce je rozdělena na několik samostatných kapitol, které jsou členěny na další podkapitoly. Cílem prvních kapitol je představit zaměření práce a přiblížit kontext celého výzkumného problému. Po krátkém úvodu, kde nastíním téma práce a jeho

souvislosti, se budu věnovat samotným cílům diplomové práce a výzkumným otázkám, poté bude věnována pozornost metodologii a kritice literatury. Před samotnou statí bude podrobně rozepsán teoretický rámec práce, ve kterém bude detailně představeno několik teoretických přístupů, a to konkrétně postfunkcionalismus, sociální konstruktivismus, a liberální mezivládní přístup. Na to naváže vysvětlení hlavních konceptů, se kterými práce bude pracovat – evropská integrace, krize evropské integrace a dezintegrace. Úvodní část práce zakončí vypsání hypotéz. Hlavní část práce nejprve popisuje předchozí krize evropské integrace pro pochopení celistvosti dezintegračního problému, následuje představení, pro tuto práci nejzásadnější krize, Brexitu. Nejprve nastíním krátký historický kontext pro propojení souvislostí, na který naváže objasnění příčin, průběhu a důsledků tohoto dosud nevídaného jednostraného vystoupení člena ze struktur Evropské unie. Následuje stěžejní část této práce, a to aplikace vybraných teorií na událost Brexitu. Pomocí využití metody shody budou postupně podrobeny zkoumání 3 zmíněné teoretické přístupy. Důraz bude kladen na předpokládání, vnímání, vysvětlování a chápání Brexitu, jakožto integrační krize, a také na předpověď dopadů této dezintegrační události na budoucí vývoj evropské integrace. Všechny zmíněné teoretické přístupy budou okomentovány zjištěním získaným analýzou teorií. Dojde také na potvrzení či vyvrácení dříve zmíněných hypotéz, čímž se potvrdí relevance a validita teorií podrobených rozboru. Poté budou tato zjištění přenesena do obecnějších formulací, aby mohla být později uplatněna i na další podobné krize. Předkládaná práce končí závěrem, ve kterém se nachází odpovědi na položené výzkumné otázky a shrnutí výsledků celého výzkumu.

Cíle práce a výzkumné otázky

Cílem práce je teoretické vysvětlení Brexitu, jakožto krize evropské integrace. Hlavní výzkumná otázka, jejíž zodpovězení si klade tato práce za cíl, zní následovně – **která ze stávajících teorií vysvětluje krize evropské integrace nejlépe?** K této hlavní výzkumné otázce se vztahují i další, neméně důležité výzkumné otázky, které souvisí s náplní celé práce. Vedlejší výzkumné otázky zní – **Jsou existující teorie schopné předvídat krize jako je tato? Považují stávající teorie tyto krize za něco pozitivního, nutného či jako cestu k dezintegraci? Je Brexit jako krize evropské integrace ojedinělý případ?**

Jako nejvhodnější postup pro zhodnocení teorií je jejich aplikace, při které můžeme sledovat jejich pružnost a vhodnost. Ke kompletnímu pochopení stávajících teorií mi poslouží Brexit jako případ, na kterém se pokusím stávající teorie evropské integrace

aplikovat, zkoumat, analyzovat a zobecnit pro případné budoucí problémy evropské integrace. Zvolené teoretické přístupy a jejich hlavní teze a myšlenky aplikuji a rozvedu na příkladu Brexitu, otestuji jejich validitu a pomocí metody shody zjistím, která teorie evropské integrace je schopna krize vysvětlit nejlépe.

Teoretická část

Představení konceptů a termínů

Evropská integrace

Zcela nepochybně je nutné nejdříve vysvětlit koncept integrace, respektive evropské integrace. Bohužel i zde se setkáme s desítkami definic a nutno podotknout, že převážná většina je správná. Jak autor definuje integraci záleží čistě na jeho poznacích, a na jeho vnímání celého fungování mezinárodních vztahů, kdy jako správnou definici integrace přirozeně považuje tu svou, jak o tom pojednává Puchala ve svém modelu o slepých a slonu.¹ Mezi nejvíce užívané definice patří ta od neofunkcionalisty Ernsta Haase, který říká, že integrace “je proces, při němž jsou političtí aktéři z rozdílného národního prostředí vedeni k tomu, aby přesunuli svou loajalitu, očekávání a politické aktivity k novému centru, jehož instituce disponují jurisdikcí nad již existujícími státy, anebo ji požadují”². Tato definice totiž splňuje většinu charakteristických znaků, které jsou pro správnou definici integrace potřebné. Nicméně obsahuje také řadu sporných momentů, jedná se pouze o politickou integraci, nikoliv ekonomickou, a předpokládá, že integrace přišla až po existenci států, které jsou podle Haase hlavními aktéry, s čímž samozřejmě mnoho dalších autorů nesouhlasí. Tato diplomová práce bude pracovat s definicí Wiliama Wallace, který tvrdí, že integrace je “vytvoření a udržování intenzivních a různorodých vzorců interakcí mezi dříve autonomními jednotkami”³. Wallacovo vnímání integrace je sice velmi obecné a obsírné, ale pro náplň této diplomové práce vyhovující. Zmíněná definice také splňuje několik důležitých charakteristik, které jsou pro správnost nutné, což dokládá i fakt, že je tato definice v oblasti mezinárodních vztahů či evropské integrace široce využívána.

Krise evropské integrace a dezintegrace

Schimmelfennig vnímá krizi v evropské integraci jako „decision-making situaci, kdy je zjevné bezprostřední ohrožení a můžeme se setkat se značnou pravděpodobností dezintegrace”⁴. Neboli, integrační krize hrozí snížením rozsahu spolupráce, sdružování a delegování kompetencí v oblasti politik Evropské unie, což může vést k vystoupení

¹ PUCHALA, Donald J. OF BLIND MEN, ELEPHANTS AND INTERNATIONAL INTEGRATION

² KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (24)

³ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (125)

⁴ DINAN, Desmond, Neill NUGENT, WilliamE. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. *Theorising Crisis in European Integration*. (1)

členského státu z jedné nebo více integrovaných politik EU, dokonce až k vystoupení z EU jako celku. Důležitým charakteristickým znakem krizí je jejich otevřenost, krize nutně nemusí vést k dezintegraci, mohou posloužit k pozdější rozsáhlejší integraci či opětovnému nastolení předkrizové situace. Mezi novodobé integrační krize patří krize Eurozóny, Ukrajinská krize, Schengenská krize a právě Brexit.

Neméně významným konceptem je dezintegrace, které se více věnuji v sekci zhodnocení literatury, nicméně zdůrazním, že ani na jednotné definici tohoto konceptu nepanuje obecná shoda. V krátkosti, dezintegrace znamená snížení stávající úrovně, rozsahu a členství v integraci.⁵ Dezintegrace je poměrně novým fenoménem, proto neexistuje mnoho výlučně dezintegračních teorií, jednu z příčin vidím v nesprávném pojmenování předchozích dezintegračních událostí, jako například neúspěch Evropského obranného společenství či politiku prázdné židle, které byly označovány stagnací integrace, nikoliv dezintegrací.⁶ Webber definuje dezintegraci jako tří dimenzionální proces. První „sektorová dezintegrace“ zahrnuje zúžení počtu oblastí, v nichž EU vykonává politické pravomoci a také zúžení rozsahu stávajících společných politik. Další rozměr vidí ve „vertikální dezintegraci“, ta představuje omezení smluvních pravomocí a autorit, které jsou v rukou orgánů EU. Poslední dimenzí je „horizontální dezintegrace“, která je spojena se snížením počtu členských států, jelikož předchozí dvě dimenze nemohou pokrýt otázku hustoty a geografického pokrytí evropské integrace. Vystoupení Spojeného království z Evropské unie je názorná ukázka horizontální dezintegrace, i kdyby se jednalo pouze o výjimečný případ, který by neinspiroval ostatní státy.⁷ Vollaardova definice dezintegrace jako „systém interakcí, jejichž prostřednictvím se vytvářejí a realizují autoritativní přiděly hodnot“ odráží jeho cíl ohraničit dezintegraci na úrovni systému a aktérů.⁸ Vollaard přisuzuje dezintegraci dvě dimenze, první z nich je schopnost EU se uzamknout a druhou dimenzi představuje mechanismus odchodu, hlasu a loajality aktérů. Pokud tedy aktéři projeví nespokojenost, vystoupení ze systému hodnot EU a dochází k částečnému nebo úplnému odchodu, nicméně jejich setrvání v tomto systému hodnot závisí na schopnosti EU se uzamknout. Vystoupení z EU tedy vysvětluje nespokojenost aktérů, každopádně autor přiznává, že velmi

⁵ DINAN, Desmond, Neill NUGENT, WilliamE. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. *Theorising Crisis in European Integration*. (1)

⁶ BÖRZEL, Tanja A. a Thomas RISSE. *A Litmus Test for European Integration Theories: Explaining Crises and Comparing Regionalisms*. (5)

⁷ WEBBER, Douglas. *Trends in European political (dis)integration. An analysis of postfunctionalist and other explanations*. (1135)

⁸ CUGLESAN, Natalia. *EUROPEAN DISINTEGRATION: A SEARCH FOR EXPLANATIONS* (118)

často k dotažení nespokojenosti nedochází, jelikož chybí atraktivní mezinárodní alternativa a náklady na vystoupení jsou neúnosné.⁹

Teoretické přístupy

Teorie evropské integrace se rozchází v původu a příčinách krizí, stejně tak jako v jejich výsledcích. Záleží zejména na tom, jak tyto teorie vnímají celé uspořádání mezinárodních vztahů, průběh integrace a integračních krizí, i cíle spolupráce, a koho považují za hlavní aktéry celého procesu.

Pro dosažení výsledků práce jsem si vybral k otestování v současnosti nejrelevantnější a nejaktuálnější teorie evropské integrace a dezintegrace – postfunkcionalismus, sociální konstruktivismus a liberální mezivládní přístup. Ostatní teorie evropské integrace jako například marxismus či nový institucionalismus, nejsou vzhledem k tématu práce vhodné, jelikož se zaměřují na zcela jiné aspekty a problémy mezinárodních vztahů. Liberalismus také nemá v tomto směru co nabídnout, jelikož s dezintegrací vůbec nepočítá. Na druhé straně stojí realismus, který dezintegraci přímo předpokládá, protože se dle jejich předpokladu jakákoliv spolupráce časem zhroutlí, a to kvůli logice relativních zisků. Státy vychází ze svého postavení v anarchické struktuře, a pokud ze spolupráce získávají méně, tak toto kooperativní uspořádání opustí.¹⁰ Proto ani tento teoretický koncept nebude předmětem této práce.

Postfunkcionalismus

Nejznámějšími autory a propagátory postfunkcionalismu, který je považován za jeden z novějších teoretických přístupů, jsou Liesbet Hooghe a Gary Marks. Vzestup této teorie je spojen s dekádou, ve které se konala referenda o několika důležitých otázkách týkajících se evropské integrace, ať už šlo o dánské referendum o Maastrichtské smlouvě v roce 1992 či odmítnutí ústavy Evropské unie Francií a Nizozemskem v roce 2005.¹¹ Během tohoto období se zvyšoval zájem mezi občany Evropské unie o téma evropské integrace a tím pádem docházelo k růstu závažnosti tohoto tématu v domácí politické diskusi členských států. Postfunkcionalismus přiznává, že ostatní teorie, které jsou založené na ekonomických preferencích a zisku, mohou přispět k vysvětlení předchozích integračních krizí,

⁹ CUGLESAN, Natalia. EUROPEAN DISINTEGRATION: A SEARCH FOR EXPLANATIONS (118)

¹⁰ ROSAMOND, Ben. Brexit and the Problem of European Disintegration. (867)

¹¹ DINAN, Desmond, Neill NUGENT, William E. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. Theorising Crisis in European Integration. (6)

probíhající v období obecného tolerantního konsensu mezi elitami, jelikož tehdy bylo veřejné mínění velmi klidné a důsledky integrace většinu obyvatel ani nezasáhly. Nicméně tvrdí, že politizace zásadně změnila obsah i proces celého rozhodovacího procesu.¹² K tomuto posunu došlo, jelikož evropská integrace začala nabourávat i klíčové oblasti státní suverenity a národní identity. Základy této teorie tedy pocházejí z vymezení se vůči neofunkcionalismu a liberálnímu mezivládnímu přístupu, kdy postfunkcionalisté přišli s kritikou, že integrační krize vzniklé po roce 1991 už nelze vysvětlit pohledem starších teorií.¹³

V otázce integračních krizí se tato teorie zaměřuje především na domácí aktéry a domácí prostředí, poskytuje pochopení pro vzestup národní identity, nacionalismu a jejich střetnutí s mezinárodní správou.¹⁴ Krize evropské integrace jsou obecně vysvětlovány mírou domácí masové politizace. Zda na základě politizace dojde spíše k posílení integrace nebo jejímu oslabení, záleží na její míře.¹⁵ O politizaci hovoříme pokud dochází ke zvyšování počtu zainteresovaných aktérů, ať už do celkové debaty o problému či do rozhodovacího procesu a rostoucímu významu evropské politiky na domácí půdě.¹⁶ Jednu z příčin politizace můžeme shledat ve zvyšujícím se demokratickém charakteru Evropské unie a ve větším zapojení státu a jeho složek do rozhodovacího procesu, tím je dané téma přesunuto na obyvatele členských států a na další domácí aktéry, kteří pak sami formují rámec evropské integrace.¹⁷ Nutno zmínit, že zastánci tohoto teoretického přístupu nepovažují politizaci za jev, který později nastartuje evropskou integraci (jako například neofunkcionalisté), nýbrž právě naopak postupně dojde k paralyzaci integrace.¹⁸ Zbrždění integrace vyvolá politizaci zapříčiněná mobilizace euroskeptických občanů, která způsobí klesání podpory evropské integrace. Avšak zda politizace vyústí až k paralyzování integrace, závisí na tom, do jaké míry tato krize reálně ovlivní blahobyt a identitu občanů, a zároveň jak jsou národní vlády a

¹² HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. (8)

¹³ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. (5)

¹⁴ KUHN, Theresa. Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?. (1213)

¹⁵ SCHIMMELFENNIG, Frank. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises. (975)

¹⁶ KUHN, Theresa. Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?. (1220-21)

¹⁷ KUHN, Theresa. Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?. (1220)

¹⁸ BÖRZEL, Tanja A. a Thomas RISSE. From the euro to the Schengen crises: European integration theories, politicization, and identity politics. (86)

evropské instituce schopny izolovat dopady evropské politiky na domácí půdu. Tyto dopady se snaží vlády zmírnit pomocí vytváření vládních koalic na evropské úrovni či snahou zamezit rozhodování v referendech.¹⁹

Postfunkcionalismus klade velký důraz na prostředí neboli v jaké aréně se konkrétní debata o zvoleném tématu odehrává, jelikož právě to už ovlivňuje podstatu celého konfliktu. O tom, v jaké aréně se bude proces rozhodování odehrávat, rozhodují političtí aktéři. Arénu může představovat užší okruh vlády, elit a evropských institucí či veřejnost, k čemuž dojde v případě, že téma vnikne do prostoru masmedií, politického boje a občanů členských států, přičemž elity už nejsou schopny toto téma kontrolovat.²⁰ Zda je téma zpolitizováno či nikoliv záleží podle Markse a Hooghe na využití tématu nějakou politickou silou v zemi, nezáleží tak vůbec na důležitosti tématu, ale pouze na tom, zda v daném tématu nevidí některá politická strana volební potenciál a možnost získání vlastního užitku.²¹ Čím větší volební potenciál politická strana vytáhnutím tohoto tématu očekává, tím pravděpodobněji toto téma využije v politickém boji, jelikož volby jsou založené na soutěži výběru, jaká témata jsou důležitá, což vybírají samotné strany.

Od počátku integrace docházelo k většímu propojení domácí a evropské politiky a politická uskupení tak musela postupně začít reagovat na veřejný tlak na otázky týkající se evropské integrace. Jelikož jde vládám o znovuzvolení, tak se stejně jako ostatní politické subjekty, snaží předvídat dopad svých rozhodnutí na veřejnost.²² Základem této teorie je konflikt mezi kolektivní identitou a funkčními tlaky na integraci. Čímž se výrazně liší od dalších teorií, jako například neofunkcionalismu či mezivládního přístupu, které tvrdí, že kolektivní identita a názory obyvatelstva a voličů nemají žádný dopad na evropskou integraci, jelikož jsou odděleni od politiků a předních *decision makers*.

Postfunkcionalismus pracuje s konceptem sociální identity, což je teorie, která tvrdí, že sebepojetí jedince je formováno identifikací s určitou skupinou. Teorie sociální identity také argumentuje, že lidé mají od přírody tendenci upřednostňovat vlastní skupinu nad ostatními, tudíž záleží na vztahu a podobnosti těchto skupin, a také na tom, zda a jak jsou

¹⁹ DINAN, Desmond, Neill NUGENT, William E. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. *Theorising Crisis in European Integration*. (7)

²⁰ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. *Grand theories of European integration in the twenty-first century*. (1117)

²¹ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. *A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus*. (18)

²² HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. *A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus*. (21)

tyto skupinové identity elitami mobilizovány.²³ Mobilizace kolektivních identit však nemusí nutně vést k negativnímu výsledku, může integraci podpořit, nicméně rozdíl kolektivních identit mezi exkluzivními nacionalisty a inkluzivními nacionalisty, kteří navíc ke své národní identitě přidávají tu evropskou, je značný.²⁴ S tímto rozdělením je spojena myšlenka postfunkcionalistů, kde politický konflikt kolem evropské integrace není o rozdělení na pravici a levici v ekonomické oblasti, ale jde o rozdělení sounáležitosti s dvěma druhy politických stran, „*green/alternative/libertarian*“ a „*traditionalism/authority/nationalism*“²⁵. Po převzetí a aplikaci základních rysů této teorie, postfunkcionalisté zjistili, že identita hraje významější roli pro názor veřejnosti, než pro elity a zájmové skupiny. Dále musí být identita politicky konstruovaná a čím hlouběji se člověk identifikuje s nějakou domácí skupinou, tím méně je ochotný podpořit skupinu vnější.²⁶ Musím však zmínit, že kolektivní identita je dle postfunkcionalistů velmi stabilní a přeměna z čistě národní identity na identitu evropskou probíhá výrazně pomaleji než budování evropských institucí, což zapříčinilo významný rozdíl mezi trváním přeměny identity a rostoucím přenosem pravomocí na evropské instituce.²⁷

Pokud tedy hovoříme o postfunkcionalismu, hlavní hybnou silou je veřejné mínění a jeho reakce, politicky vykonstruovaná kolektivní identita, možnost referenda a proces voleb, nikoliv domácí/národní preference či ekonomické zájmy. Krize evropské integrace tedy nenastaly proto, že by lidé změnili názor na dané integrační téma, ale proto, že v řadě zásadních otázek se legitimní rozhodování přesunulo od izolované elity k masové politice.²⁸ Každý jeden obyvatel, respektive celé veřejné mínění je totiž více nachylné k obavám z imigrace, omezení identity a poklesu blahobytu, čehož nacionální strany politicky využívají. Dříve platný „*permissive consensus*“ využívaný politickými elitami, byl nahrazen „*constraining dissensus*“, který politicky omezuje prohlubování integrace.²⁹ Budoucí vývoj evropské integrace nebude záležet na technokratickém konsenzu evropských institucí, ale

²³ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. (12)

²⁴ BÖRZEL, Tanja A. a Thomas RISSE. From the euro to the Schengen crises: European integration theories, politicization, and identity politics. (87)

²⁵ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. (16)

²⁶ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. (12)

²⁷ KUHN, Theresa. Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?. (1221)

²⁸ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. (13)

²⁹ SCHMITTER, Philippe C. On the Way to a Post-Functionalist Theory of European Integration. (211)

bude vycházet ze souboje národních zájmů členských států EU.³⁰

Sociální konstruktivismus

Konstruktivismus je obšírná teorie mezinárodních vztahů, která má mnoho proudů a zastánců. Existují různé typy konstruktivismu, například konvenční, interpretativní či kritický, který se soustředí hlavně na jazyk, slova a diskurz. Termín konstruktivismus byl představen v roce 1989 Nicholasem Onufem, jako reakce na neschopnost vysvětlit mainstreamovými teoriemi události té doby. Jelikož konstruktivismus pomohl skrze přidání sociologických a filozofických poznatků k většímu porozumění mezinárodních vztahů, stal se začátkem 90. let 20. století velmi vlivnou teorií.³¹ Risse i Wendt tvrdí, že konstruktivismus není integrační teorie, ale jedná se o ontologickou perspektivu nebo metateorii.³² Nemůžeme tedy konstruktivismus považovat za teorii evropské integrace, rovnou ostatním velkým teoriím. Náplní této diplomové práce je však sociální konstruktivismus, což je odnož konstruktivismu, která se zabývá evropskou integrací a jejíž základy položil Alexander Wendt. Evropská integrace je jako vše ostatní historicky a sociálně konstruovaná neboli vytvořená společenskou praxí a sociální interakcí.³³ Mezinárodní politiku formuje sociální interakce mezi státy, což odpovídá sociální interakci mezi jednotlivci uvnitř státu. Sociální realita nemůže existovat bez lidského společenství, které je sestavené z mnoha aktérů, kteří ji utváří a přetváří vzájemnými interakcemi, a naopak toto společenství zpět utváří jednotlivé aktéry. Všichni aktéři (region, stát, Evropská unie a její instituce) jsou sociální konstrukty a řídí se normami a vzorci.³⁴ Normy však mohou být porušeny, nejsou neměnné, nicméně tyto kolektivní normy definují základní pravidla hry. Normy nejen, že regulují chování, ale současně prostřednictvím sociálního učení konstituují identitu aktérů, která vede k začlenění a sounáležitosti s určitou sociální komunitou. Například norma suverenity definuje, co stát je, a zároveň reguluje interakce států v mezinárodních vztazích.³⁵ Sociální konstruktivisté pohlíží na normy jako na sdílená, kolektivní porozumění, která kladou na aktéry základy chování.³⁶ Aktéři se tedy řídí podle toho, co považují za správné, nikoliv vidinou maximalizace užitku či zisku ekonomických výhod a moci. Tato skutečnost se dá popsat

³⁰ CZECH, Sławomir a Monika KRAKOWIAK-DRZEWIECKA. The rationale of Brexit and the theories of European integration. (592)

³¹ ALBINGER, Laura Katharina. Constructivism's Relevance to Understanding Brexit. (1)

³² RISSE, Thomas. 7. Social Constructivism and European Integration. (158)

³³ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (181)

³⁴ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (183)

³⁵ RISSE, Thomas. 7. Social Constructivism and European Integration. (148)

³⁶ CHECKEL, Jeffrey T. Social construction and integration. (551)

termínem *Logic of appropriateness* (logika vhodnosti), kdy jedinci dodržují pravidla, která díky historické praxi v dané konkrétní situaci platí a obecně se očekává jejich napodobení.³⁷ Jinými slovy se aktéři snaží zjistit jaké pravidlo je v dané sociální situaci vhodné a očekávané, aktéři musí nutně znát pravidla vhodného chování a brát je jako samozřejmost, aby se normy staly normálními. Z čehož vyplývá, že sociální instituce, jako je Evropská unie, nejsou vůči ostatním aktérům (vláda, firmy, zájmové skupiny) vnější, jelikož tyto aktéři jsou v Evropské unii hluboce zakořeněny a jsou jí ovlivňovány.

Aktéři nejsou stálí, jejich identity se mohou v průběhu času měnit, proto se konstruktivismus zaměřuje především na proces změny, nikoliv na stav jako takový. Zájmy aktérů také nejsou předem dané, jsou výsledkem politické kultury a zároveň jsou ovlivňovány identitou samotných aktérů. Kritický pojem pro sociální konstruktivismus je kolektivní identita, která hraje nezanedbatelnou roli při zkoumání fungování celého světa, potažmo evropské integrace. Sociální skupiny se definují na základě idejí, ke kterým se jejich členové upínají, mohou být vyjádřeny ve způsobu jejich interakce, komunikace či například pomocí užívání společných znaků a symbolů. Hlavním úkolem těchto idejí je definice sociální skupiny, která se snaží odlišit od ostatních skupin. Sociální identita pak určuje tu jednu konkrétní skupinu, ale zároveň ve stejnou dobu definuje i ostatní skupiny, od kterých se liší.³⁸

Identita ovlivňuje cíle i zájmy aktérů, což Kratochvíl ilustruje na příkladu vztahu Německa a Velké Británie k evropské integraci, který se liší kvůli jiné historické zkušenosti a současné identitě, která je v případě Velké Británie méně svázána s tou unijní.³⁹ Musím zmínit, že aktér může disponovat vícero identitami, může se považovat za muže, Brita i Evropana zároveň a není to nutně negativem.⁴⁰ Rozdílnost mezi vztahem národní a evropské identity se pak samozřejmě odrazí v rozdílném pojetí přístupu k evropské integraci. Tento argument potvrzuje porovnání moderní německé identity, která se ztotožňuje s identitou evropskou a vymezuje se vůči své historické nacionální identitě, s identitou britskou, která se staví negativně vůči té evropské a vnímá evropské státy jako „ti ostatní“.⁴¹ Pokud se tedy občan ztotožňuje, jak se svým státem, tak i s identitou Evropské unie, může být hlavní

³⁷ RISSE, Thomas. 7. Social Constructivism and European Integration. (148)

³⁸ MARCUSSEN, Martin, Thomas RISSE, Daniela ENGELMANN-MARTIN, Hans Joachim KNOPF a Klaus ROSCHER. Constructing Europe? The evolution of French, British and German nation state identities. (615-616)

³⁹ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (182)

⁴⁰ RISSE, Thomas. 7. Social Constructivism and European Integration. (151)

⁴¹ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. (195 - 196)

politikou státu i vlastní oslabení, které je ale nutné k posílení postavení Evropské unie, se kterou také obyvatelé sdílejí stejnou identitu.⁴² V rámci kolektivní identity můžeme rozlišit tři různé druhy - občanskou, etnickou a kulturní identitu. Zatímco první dva typy umožňují lidem vlastnit více identit, protože jejich členství ve skupině je založeno na normách, tak etnická identita založená na tradicích, jazyku či náboženství, umožňuje být členem některého etnika, národa a rasy.⁴³ Jak zdůrazňuje Drulák, identita, ať už se jedná o tu národní či evropskou, představuje pro konstruktivisty, jak nezávislou proměnnou, která má vliv na proces integrace, tak i závislou proměnnou, která je tím samotným procesem integrace utvářena.⁴⁴

Dalším kritickým konceptem pro sociální konstruktivisty je sociální učení, respektive europeizace, která vede k redefinici zájmů a ke změně identity. Sociálním učením je míněn „proces, při kterém aktéři prostřednictvím interakce s širšími institucionálními kontexty (normy nebo diskurzivní struktury) získávají nové zájmy a preference, a to bez zjevných materiálních pobídek“⁴⁵. Pro tuto práci je nejdůležitější europeizace probíhající na úrovni diskurzu, kdy aktéři pravděpodobně začnou postupem času vnímat vnější ohrožení podobně a přikládat stejným tématům totožnou důležitost. Europeizace členských států a jejich správy nutně nepředstavuje omezení suverenity či snižování státních pravomocí, ale větší podobnost a stejná charakteristika vlád a mechanismů členských států může vést ke sblížení těchto států, jelikož státy mají tendenci být předvídatelnější a transparentnější.⁴⁶ Nicméně tento proces není jednosměrný a v opačném pojetí může docházet k odcizování se, generování odlišných identit, což může vyústit ve vyčlenění z konkrétního uskupení. Jeffrey Checkel proto sepsal pravidla, které určují míru a pravděpodobnost sociálního učení neboli europeizace. Větší pravděpodobnost výskytu socializace přichází ve skupině, kde jednotlivci sdílí stejnou profesi, kde se skupina cítí v krizi nebo čelí nějakému politickému neúspěchu, kde dochází k častému setkávání, přičemž je skupina izolována od přímého politického tlaku.⁴⁷ Dále také Checkel poskytuje podmínky prostředí, ve kterém by měli být aktéři lehce přesvědčeni ke změně identity a socializaci s již existujícím společenstvím. První podmínkou je, aby aktér nebyl ke změně společenství, identity nucen, ale byl přesvědčen, že

⁴² KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (182)

⁴³ ALBINGER, Laura Katharina. *Constructivism's Relevance to Understanding Brexit*. (2)

⁴⁴ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. (196)

⁴⁵ CHECKEL, Jeffrey T. *Social construction and integration*. (548)

⁴⁶ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (187)

⁴⁷ CHECKEL, Jeffrey T. *Social construction and integration*. (549)

je správné se přidat. Tím přesvědčujícím by měla být autoria z té již existující skupiny, do které chce aktér patřit. Další podmínkou je, aby došlo k interakci aktéra a společenství v soukromějším prostředí, nikoliv ve zpolitizovaném ekosystému. A poslední podmínka je založená na nízkém množství přesvědčení aktéra, které novému prostředí odporují.⁴⁸ Sociální učení je důležitým aspektem při procesu vytváření norem, který vždy započnou jednotliví aktéři, nicméně bez socializace by tyto normy nevydržely a nedošlo by k vytvoření trvalých sociálních norem.

K pochopení aktuálních a vznikajících smluv Evropské unie potřebujeme nutně znát dřívější účinky předchozích rozhodnutí, smluv na identity a zájmy členských států, proto se sociální konstruktivismus vymezuje vůči realismům. Dalším opozičním znakem vůči racionalismu je zpochybnění státu jako hlavního aktéra evropské integrace, jelikož stát je sociální konstrukt neboli existuje do doby, kdy je ještě ostatními aktéry uznáván. To, že stát existuje, není daný neměnný fakt. Pro konstruktivisty je základním stavebním kamenem integrace debata struktura-aktér, přičemž strukturu znázorňuje mezinárodní systém a aktéry například státy, vlády či občané. Konstruktivisté považují obě složky za rovnocenné a ukazují na jejich vzájemnou provázanost.⁴⁹ Na druhou stranu jsou konstruktivisté často kritizováni, že jejich pojetí evropské integrace je příliš obširné a jejich teorie nepředkládá odpověď na žádnou základní otázku, ani se například nepřiklání k žádné z možností, zda prim hrají státy či nadnárodní instituce. Dalším bodem kritiky je poukazování na neměnnost identity, tedy i kdybychom přijali tezi o silné roli identity v evropské integraci, tak její přeměna probíhá tak pomalým tempem, že je možné ji považovat za konstantu. Toto tvrzení Kratochvíl potvrzuje právě na britské politice, která je více nedůvěřivá k evropské integraci a jejímu prohlubování už od samého počátku a během téměř 50 let nedošlo k žádné razantní přeměně.⁵⁰

Liberální mezivládní přístup

Liberální mezivládní přístup neboli teorie jednoho muže, kterým je Andrew Moravcsik, vznikla v roce 1993. Jelikož se jedná o liberální přístup, důležitou úlohu plní domácí sociální skupiny, které z vnitrostátního prostředí ovlivňují a formují vnější politiku státu. Zároveň přívlastek liberální značí, že teorie klade důraz na ekonomické preference,

⁴⁸ CHECKEL, Jeffrey T. *Social construction and integration*. (550)

⁴⁹ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. (123)

⁵⁰ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (191)

nikoliv na maximalizaci moci a že vzájemná závislost přináší spolupracujícím státům zisk. Jak už samotný název teoretického přístupu napovídá, jedná se o mezivládní přístup, což dokládá vnímání evropské integrace z pohledu národních států, které se snaží dosáhnout vzájemně výhodných dohod, vysvětlují integraci jako výsledek spolupráce a konkurence mezi vládami jednotlivých států.⁵¹ Moravcsik chápe evropskou integraci jako „řadu racionálních rozhodnutí vedoucích představitelů jednotlivých států. Tato rozhodnutí reagovala na omezení a příležitosti vyplývající z ekonomických zájmů a relativní moci silných domácích voličů, relativní vyjednávací moci států vyplývající z asymetrické vzájemné závislosti a role institucí při posilování důvěryhodnosti mezistátních závazků.“⁵²

Pro mezivládní přístup hraje nejdůležitější roli stát prosazující své národní zájmy, který však cíleně podporuje evropskou integraci, která není automatická, ale končí v ten moment, kdy se členské státy rozhodnou. Dalším klíčovým bodem je racionalita aktérů, kteří si po představení svých preferencí při vyjednávání racionálně vyberou tu možnost, která se jim jeví jako nejužitečnější. Nadnárodní instituce nemají v této teorii klíčové postavení, avšak i ony mají svou roli. Byly vytvořeny, aby pomohly státům s kontrolními mechanismy, zejména při implementaci dohod.⁵³ To je důvodem proč jim státy jsou ochotny předat určité pravomoci a vzdát se části suverenity, jelikož řízená kooperace je v jejich zájmu a sama integrace ještě umocní pozici států, které díky své roli zprostředkovatele vyjednávání navyšují nezávislost na svých občanech. Faktem je, že při posilování pravomocí institucí, dochází k posílení postavení států. Vlády se totiž musí na domácí půdě potýkat s opozicí a zájmovými skupinami, jejichž tlaku často neochotně podlehnou, nicméně pokud přinesou z mezinárodního jednání uzavřenou dohodu jako celounijní kompromis, na jehož dodržení a implementaci dohlíží nadnárodní instituce, získávají silnější pozici a větší odolnost vůči okolním tlakům.⁵⁴ Evropské instituce pak přebírají kontrolní mechanismus a stabilizují systém, když brání potencionálním poraženým v revizi dohod.⁵⁵ Nadnárodní instituce snižují riziko nejistoty a díky kontrolnímu monitorovacímu mechanismu a poskytnutí platformy pro vyjednávání usnadňují a zefektivňují spolupráci států, nicméně sám Moravcsik tvrdí, že by

⁵¹ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. Grand theories of European integration in the twenty-first century. (1115)

⁵² MORAVCSIK, Andrew. *The choice for Europe: social purpose and state power from Messina to Maastricht*. (18)

⁵³ MORAVCSIK, Andrew a Frank SCHIMMELFENNIG. 4. Liberal Intergovernmentalism. (2-3)

⁵⁴ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (169 – 171)

⁵⁵ SCHIMMELFENNIG, Frank. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises. (973)

se státy díky své dlouholeté zkušenosti dokázaly dohodnout i bez pomoci těchto institucí.⁵⁶

Dle liberálního mezivládního přístupu se integrační proces skládá ze tří fází – vytváření preferencí, mezistátního vyjednávání a zabudování uzavřených dohod do institucionální struktury. Prvotně Moravcsik počítal jen s dvěma fázemi, nicméně postupně přidal i finální úroveň, při které dochází k implementaci dohodnutých změn.⁵⁷ K vytváření preferencí dochází v domácím prostředí, kdy se vnitrostátní aktéři, mezi které můžeme zařadit například zájmové skupiny či lobby, snaží svým chováním ovlivnit preference státu. Nutno podotknout, že tato teorie se zaměřuje na ekonomické zájmy, které později utváří vládní preference, a proto například veřejné mínění není považováno za důležité. Vláda, jejíž hlavním cílem je udržení se u moci, musí vyhovět nejvlivnějším zájmovým a politickým skupinám v zemi, se kterými poté dají dohromady národní zájem a národní preference.⁵⁸ Národní zájmy nejsou neměnné, vznikají v důsledku vnitropolitických konfliktů, během soupeření o politický vliv.⁵⁹ Vnitrostátně dohodnuté preference nám poví vše o cílech státu, jejich alternativách, jejich možnostech a ochotě ke kompromisu. S těmito vytvořenými preferencemi stát přejde do druhé, nejdůležitější fáze integračního procesu. Během této fáze se státy setkávají na summitech a dalších mezinárodních jednáních, kde se snaží tyto preference prosadit. Tento vyjednávací proces je založen na teorii her, „rozhodující pro výsledek vyjednávání jsou dva faktory: zaprvé rovnoměrné rozložení informací mezi aktéry a zadruhé rozložení zisku z potencialní spolupráce“⁶⁰. Tato jednání nejčastěji končí kompromisem, přičemž čím větší je zájem státu o danou otázku a čím větší je jeho potencionální zisk, tím je jeho pozice slabší, jelikož má větší tendenci ke kompromisu a ústupkům v jiných oblastech. Nezáleží na vojenské síle nebo výhrůžkách ze strany mocnějších. Větší vyjednávací sílu mají tedy vlády, pro které je dané téma neatraktivní a nedůležité. Jelikož i když nedojde k celému prosazení preference, i tak na tom získají, jelikož nebyli dohnáni k ústupkům.⁶¹ Poslední fází je reálná integrace, dochází k provedení sjednaných dohod, na jejichž dodržení a implementaci dohlíží nadnárodní instituce, které byly státy k tomuto účelu stvořeny. Instituce tedy nejsou subjektem integrace, ale pouze

⁵⁶ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (169)

⁵⁷ DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. (193-194)

⁵⁸ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (163 – 166)

⁵⁹ MORAVCSIK, Andrew. Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. (481)

⁶⁰ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. (168)

⁶¹ MORAVCSIK, Andrew. Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. (500)

objektem se slabou pozicí, který má víceméně jen kontrolní úkoly.

Liberální mezivládní přístup vidí proces integrace jako dvojúrovňovou hru, první úroveň představuje utváření domácích preferencí a druhou úroveň znázorňuje vstup vlád do arény s určitými preferencemi, kde vyjednává s ostatními státy. Samotný proces vyjednávání však neprobíhá v anarchické struktuře, je rekurzivní a je ovlivňován předchozími vyjednáváními a dohodami.⁶²

Přestože liberální mezivládní přístup nedisponuje konkrétní teorií integračních krizí, můžeme okopírovat jeho vysvětlení integrace za normálního stavu. Krize jsou tedy vysvětlovány podobně jako celá integrace, jsou výsledkem mezinárodní vzájemné závislosti, národních zájmů, odrážejících převážně ekonomické zájmy vlivných domácích skupin a vyjednávací síly států.⁶³ Nevidí potenciál veřejného mínění a politizace kolektivních identit jako něco, co by později mohlo vést k narušení či dokonce rozpadu evropské integrace. Tato teorie může být zcela jistě nápomocna při analyzování procesu vyjednávání při řešení krizí, jelikož se během krize vlády členských států zapojí do vyjednávání o rozdělení krizových nákladů a břemen, výsledek krize je tedy ovlivněn nerovnoměrností vzájemné závislosti a vyjednávací síly.⁶⁴ Potvrzení asymetrické závislosti znázorňuje nerovnoměrné rozložení dopadů krizí, různé sociální skupiny jsou jinak náchylné a zranitelné. Národní zájem zase pramení ze síly a míry dopadů, kterou krize společnost ovlivní. I když se vlády dohodnou na společném řešení krize, která bude více či méně prospěšná pro všechny zainteresované strany, náklady a dopady krize budou pravděpodobně rozděleny nerovnoměrně.⁶⁵ Státy, které jsou krizí nejvíce zasaženy a mohou z dezintegrace nejvíce ztratit, respektive z větší integrace nejvíce získat, jsou nepochybně ve slabší vyjednávací pozici, jelikož mají větší tendenci ustoupit a jsou ochotny značných kompromisů. Na druhé straně jsou státy, které nejsou krizí tolik poznamenány, uspokojuje je status quo a mají největší předpoklad k naplnění jejich preferované politiky.⁶⁶ Dalším faktem, který musím zmínit, je ochota vlád předat více pravomocí evropským institucím v okamžiku, kdy se cítí ohrožení nejistotou ohledně budoucnosti závazků a jejich přijmutí na domácí scéně. Evropské instituce pak

⁶² MORAVCSIK, Andrew. Liberal Intergovernmentalism and Integration: A Rejoinder. (612)

⁶³ SCHIMMELFENNIG, Frank. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises. (972)

⁶⁴ SCHIMMELFENNIG, Frank. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises. (972)

⁶⁵ SCHIMMELFENNIG, Frank. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises. (973)

⁶⁶ SCHIMMELFENNIG, Frank. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises. (973)

přebírají kontrolní mechanismus a stabilizují systém, když brání potencionálním poraženým v revizi dohod.⁶⁷ Jinými slovy, liberální mezivládní přístup se snaží vysvětlit rozdíly ve výsledku integrace pomocí rozdílných preferencí, vyjednávací síly a závažností problému dodržovat závazky. Státní preference však mohou dosáhnout změny na základě domácích událostí, jako jsou volby, referenda a přeměna směřování domácí ekonomiky. To může vyústit až k celkové změně národních preferencí, čímž se stát může stát skeptičtější k evropské integraci a jeho preferencí může být i úplná dezintegrace.⁶⁸ Nicméně spolupráce mezi členskými státy Evropské unie je tak institucionalizovaná a ekonomické vazby jsou tak provázané, že jen těžko může dojít k dezintegraci Evropské unie.⁶⁹

⁶⁷ SCHIMMELFENNIG, Frank. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises. (973)

⁶⁸ DINAN, Desmond, Neill NUGENT, WilliamE. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. Theorising Crisis in European Integration. (4)

⁶⁹ WEBBER, Douglas. How likely is it that the European Union will dis integrate? A critical analysis of competing theoretical perspectives. (358)

Shrnutí teoretické části

Tabulka č. 1 - shrnutí základních kriterií krizí dle teoretických přístupů⁷⁰

	Postfunkcionalismus	Sociální konstruktivismus	Liberální mezivládní přístup
Příčina krizí	Endogenní charakter	Spíše endogenní charakter	Exogenní charakter
Mechanismus krizí	Politizace; vnucená kolektivní identita; veřejné mínění; domácí politická hra	Kolektivní identity; změna norem a vzorců chování; sociální učení	Vliv domácích zájmových skupin; vyjednávání
Výsledek krize	Krize jako něco negativního, co způsobí dezintegraci	Záleží jak a kým je to interpretováno	N/A
Hlavní aktéři	Občané, politické strany, veřejné mínění	Všichni aktéři jsou si rovni, všichni se navzájem formují a ovlivňují	Národní elity, vlády států, lobby

Tabulka číslo 1 ukazuje, že mezivládní přístup přikládá příčinu krizí integrace převážně vnějšímu prostředí integračního procesu – buďto krize mezinárodního prostředí, nebo změna vnitrostátních preferencí. Zatímco postfunkcionalismus, který zdůrazňuje reakce domácích euroskeptiků na integraci, spolu se sociálním konstruktivismem vidí příčinu krizí přímo spojenou s integračním procesem. Další odlišnosti můžeme spatřit v mechanismu krizí – pro postfunkcionalisty hraje naprosto zásadní roli politizace, pro liberální mezivládní přístup vyjednávání a pro sociální konstruktivisty kolektivní identita. Co se týče

⁷⁰ Vlastní práce, rozšíření tabulky z DINAN, Desmond, Neill NUGENT, William E. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. Theorising Crisis in European Integration. (2)

očekávaných výsledků krizí, tak postfunkcionalisté jsou největšími pesimisty, jelikož tvrdí, že každá krize vede jen a pouze k ohrožení integrace, tedy k negativnímu výsledku. Liberální mezivládní přístup nepředpokládá žádný konkrétní výsledek krize, jelikož ten závisí na mezivládní konstelaci integračních preferencí a vyjednávací síle. Poslední rozdíl je spojen s hlavními aktéry. Sociální konstruktivisté prosazují názor, že všichni aktéři sociální reality jsou si rovni a mají stejnou roli, u liberálního mezivládního přístupu můžeme s jistotou říci, že nejdůležitější roli hrají národní elity a vlády států. Postfunkcionalisté mají rozsah hlavních aktérů poměrně široký, nicméně ti nejzásadnější se vyskytují ve vnitrostátním prostředí, ať už se jedná o domácí politické strany, veřejné mínění, média či každého jednoho občana se schopností rozhodovat ve volbách a referendu.

Hypotézy

Vzhledem k počtu zvolených teoretických přístupů práce předkládá 3 hypotézy.

H1 hypotéza – *Brexit, jakožto krize evropské integrace, je důsledkem politizace integračního tématu a nutnosti reflektování silného názoru britské veřejnosti s možností referenda.*

H2 hypotéza – *Brexit, jakožto krize evropské integrace, je důsledkem dlouhodobě odlišné národní identity, která je v rozkolu s tou evropskou, nedostatečné europeizace a minimálním splnutí norem a hodnot.*

H3 hypotéza – *Brexit, jakožto krize evropské integrace, je důsledkem vyjednávání, ve kterém britská vláda reprezentovala názory a preference zájmových skupin a dalších domácích subjektů.*

Metodologie

Empirická data byla získávána z primárních zdrojů, kterými jsou vypracované teoretické koncepty evropské integrace a jejich rozšiřování či kritika, plus akademické články a výzkumné studie badatelů z různých států, aby byla zachována co největší objektivita. Pro výzkum bylo použito široké spektrum nejrůznějších pramenů a literatury, jejichž obsah byl autorem podrobně analyzován. Data použitá pro účely této diplomové práce byla získána ze zdrojů dostupných online, a to prostřednictvím elektronických databází. Drtivá většina zdrojů je v anglickém jazyce, jelikož se v českém akademickém prostředí nachází jen minimum prací na toto téma. V předložené práci autor využívá oficiální dokumenty vydané institucemi Evropské unie, evropské deklaráce, vládní dokumenty, knihy, obsahující zejména zakotvení teoretických přístupů, národní periodika a velké množství vědeckých studií a analýz.

Metodologicky je práce vysvětlující kvalitativní přístup k výzkumu, jelikož umožňuje odhalení kauzální souvislosti i v momentě, kdy je předmětem zkoumání pouze jeden případ.⁷¹ Při vysvětlujícím kvalitativním výzkumu je vybraný jev podroben studiu tak, že “jsou hledány jeho příčiny a důsledky, přičemž je rekonstruován kauzální mechanismus spojující studované příčiny a důsledky”⁷². K ověření kauzality bude v práci použita metoda shody, při které dochází k aplikaci již existující teorie na zvolený konkrétní případ bez nutnosti komparace. Metoda shody je založena na teorii, která předpokládá “určitou kauzální souvislost v podobě jasně dané závislosti mezi nezávislou a závislou proměnnou”⁷³. Nezávislé proměnné, kontrolní proměnné a další detailní informace o zkoumaném případě jsou dosazeny do modelu vycházejícího z konkrétní teorie a na jejich základě se stanoví předpokládaná hodnota závislé proměnné. Pokud je očekávaná hodnota závislých proměnných a reálná hodnota nezávislých proměnných odpovídající, je dosaženo shody a můžeme předpokládat výskyt kauzální souvislosti.⁷⁴ Metoda shody neboli method of congruence je přenesená z geometrie, kde je jasně dané a zjistitelné, zda shoda existuje či nikoliv. Nicméně tato metoda byla převedena i do výzkumu sociálních věd, kde je možné lehce tento termín ohnout. V sociálních vědách, tak shoda může být vnímána lehce obecněji,

⁷¹ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. (15 – 19)

⁷² DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. (16)

⁷³ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. (18)

⁷⁴ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. (18)

a to jako široká korespondence či být s něčím v podstatných a důležitých věcech v souladu.⁷⁵ Metoda shody dokáže vyměřit sílu důkazů jedné teorie, avšak není schopna nějakou teorii definitivně potvrdit nebo vyloučit.

Diplomová práce bude tedy vedena jako jednopřípadová holistická kvalitativní studie, jelikož byla autorem vybrána za nejvhodnější analytickou techniku pro zvolené téma. Případovou studii, která je jednou z nejčastěji využívaných metodologií kvalitativního výzkumu, lze chápat jako „intenzivní studii jednoho případu, kde cílem této studie je, alespoň částečně, osvětlit větší škálu případů“.⁷⁶ Jak píše Yazan, Merriamová definuje kvalitativní případovou studii jako „intenzivní, holistický popis a analýzu ohraničeného fenoménu jako je například program, osoba, proces nebo sociální jednotka“⁷⁷. Dále Yazan vyzdvihuje Merriamovou, která připisuje některé základní charakteristické rysy, které kvalitativní případová studie má mít. Měla by být partikularistická, tedy zaměřující se na jeden konkrétní fenomén či událost; popisná, aby dokázala barvitě a obsáhle popsat zkoumaný jev a heuristická, abychom mohli poznat, jak výzkumník tu samotnou událost chápe.⁷⁸

Jelikož nehledám pouze detaily specifického fenoménu (Brexit), ale snažím se zachytit model, ze kterého může být generalizováno, tak se bude jednat o instrumentální jednopřípadovou studii. Můj přístup k práci bude deduktivní, jelikož už existuje nějaké teoretické ohraničení a nesnažím se vymyslet novou, ještě neexistující teorii. Aby bylo možné takto výzkum provést, je nutné si definovat termín případ, podle Druláka v knize *Jak zkoumat politiku* se jedná o “dostatečně ohraničený aspekt historické epizody či dostatečně ohraničená historická epizoda sama o sobě”⁷⁹. Stake zase považuje případ za ohraničený systém, který by měl být zkoumán jako objekt, nikoliv jako proces.⁸⁰ Správně zvolený případ by dle jeho názoru měl být specifický, komplexní, fungující, účelový a mít jasné hranice.⁸¹ V této práci roli případu hraje Brexit, jehož detailní analýza bude případovou studií, která si

⁷⁵ ECKSTEIN, Harry. *Congruence Theory Explained*. (6)

⁷⁶ GERRING, John. *Case study research: principles and practices*. (20)

⁷⁷ YAZAN, Bedrettin. Three Approaches to Case Study Methods in Education: Yin, Merriam, and Stake. (139)

⁷⁸ YAZAN, Bedrettin. Three Approaches to Case Study Methods in Education: Yin, Merriam, and Stake. (139)

⁷⁹ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. (32)

⁸⁰ YAZAN, Bedrettin. Three Approaches to Case Study Methods in Education: Yin, Merriam, and Stake. (139)

⁸¹ YAZAN, Bedrettin. Three Approaches to Case Study Methods in Education: Yin, Merriam, and Stake. (139)

klade za cíl vysvětlení a detailní porozumění tohoto zvoleného případu, přičemž tento případ bude jakýmsi nástrojem pro obecnější poznání. Brexit jsem si ne zvolil jen kvůli dopadům této krize na EU, věřím, že předchozí krize měly hlubší následky a zapříčinily trvalejší problémy než samotný Brexit, nicméně se jedná o velmi významné narušení integrace, kdy poprvé došlo až k maximální dezintegraci, tedy opuštění evropských integračních struktur.

Zhodnocení literatury

Níže představím široké spektrum, převážně primární literatury, ze které jsem vycházel při formování výzkumných otázek, hypotéz i které budou hlavní osou pro výslednou diplomovou práci. Tyto zdroje se zabývají jak krizemi evropské integrace, hlavními teoretickými přístupy a tématickými koncepty, tak i Brexitem a jeho rolí při formování evropské integrace.

Zajímavé je, že existuje mnoho teorií integrace, zejména té evropské, ale v akademickém prostředí nenajdeme teorie, které by se zabývaly a vysvětlovaly pouze dezintegraci, jako by představitelé integračních teorií nepředpokládali opačnou možnost, tedy rozpad mezinárodních organizací. Mnoho autorů se snaží dezintegraci vysvětlit pomocí různých teorií. Například Rosamond tvrdí, že dezintegraci lze vysvětlit pouze obecným realistickým přístupem, jelikož státy usilují o relativní zisky, které dříve či později způsobí spolupráci/integraci⁸², na jeho výroky navazuje Webber, který vidí jako jedinou možnou teorii vysvětlující dezintegraci hegemonní stabilitu. Základním kamenem hegemonické teorie stability je fakt, že nadvláda (první mezi rovnými) jedné země je podmínkou stability systému, tudíž výsledek všech krizí EU závisí na postoji a činech Německa.⁸³ Vollaard následuje Webberovy myšlenky, kdy se snaží vysvětlit dezintegraci spojením teorie hegemonické stability a domácí politiky, nicméně považuje kombinaci více teorií za matoucí, a proto navrhuje jako jedinou možnou teorii Bartoliniho teorii dezintegrace (jediná, která se dezintegrací přímo zabývá a nevnímá dezintegraci pouze jako součást integrace), jedná se o teorii bounding-bonding nexus.⁸⁴ Bartoliniho teoretický přístup, odvozený od studií Steina Rokkana, jehož argumentem bylo, že zřízení politicko-administrativního aparátu pro budování státu, zdanění a přerozdělování, umožnily hranice, tedy územní uzavření. Rokkan se odkazoval na studii Hirschmana, který sledoval vzájemnou závislost

⁸² ROSAMOND, Ben. Brexit and the Problem of European Disintegration.

⁸³ WEBBER, Douglas. How likely is it that the European Union will disintegrate? A critical analysis of competing theoretical perspectives.

⁸⁴ VOLLAARD, Hans. Explaining European Disintegration.

mezi vnější konsolidací státu a jeho vnitřní strukturou. Tvrdil, že lidé budou méně inklinovat k vyjádření nespokojenosti s přidělenými hodnotami určité organizace, pokud mají možnost odchodu.⁸⁵ Státní hranice by neměly být považovány za samozřejmé. Bartolini přišel s teorií, ve které politické hranice, chování aktérů a jejich preference, ale i struktury a systémové procesy mohou vysvětlit politickou dezintegraci. Zcela zásadní roli hraje vzájemná závislost mezi vnitřní strukturou politické formace a vnější konsolidací. Bez určité míry uzavřenosti nemůže politické centrum udržet zdroje a aktéry uvnitř, aby mohlo přidělovat statky a hodnoty a vynucovat konformitu chování aktérů. A bez určité vnitřní organizace nemůže politická formace udržet své hranice. Míru vnější konsolidace lze vyjádřit v termínech propustnosti a shody. Čím větší shoda, tím více hranic různé povahy (právní, kulturní, sociální, ekonomické) se v politické formaci shoduje, a zároveň čím větší propustnost, tím více možností do formace vstupovat a z ní vystupovat.⁸⁶ Opuštění tedy nezahrnuje pouze úplné a trvalé vystoupení z formace, což znázorňuje například emigrace nebo secese. Aktéři mohou využít i částečných odchodů, zůstat součástí politické formace, ale dočasně využívat veřejné statky z jiné politické formace, například spotřebovávat zdravotní péči jinde či odmítat příkazy z politického centra. Tato teorie pracuje ještě s koncepty jako je loajalita a politické strukturování.

Naprostá většina autorů však pracuje se specifickějšími teoriemi zabývajícími se přímo integrací, ať už jde o teorie optimistické (neofunkcionalismus, intergovernmentalismus) nebo pesimistickou postfunkcionalistickou teorii, která začala nabírat na síle v období kolem podpisu Maastrichtské smlouvy. Nejstarší z tzv. „Grand Theories of Integration“ je Haasova nefunkcionalistická teorie, ve které používá termín *spill-back* (postupné vystupování z integrace krok za krokem, které může vést až k úplné dezintegraci), kdy pouze převrací integrační teorii *spill-over*⁸⁷. Tento teoretický přístup podporuje i Schimmelfennig, který zastává názor, že nefunkcionalismus dokáže nejlépe vysvětlit krize v Evropské unii, neboť krize vnímá jako součást integračního procesu a navíc jako podnět, který integraci prohloubí.⁸⁸ Tento přístup později označili za nesprávný postfunkcionalisté, kteří kritizovali Haasovu teorii, jelikož zcela ignoruje veřejné mínění a vnucenou kolektivní identitu, což

⁸⁵ VOLLAARD, Hans. Explaining European Disintegration.

⁸⁶ VOLLAARD, Hans. Explaining European Disintegration.

⁸⁷ HAAS, Ernst B. *The uniting of Europe : political, social, and economical forces, 1950-1957.*

⁸⁸ SCHIMMELFENNIG, Frank. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises.

jsou v jejich očích naprosto zásadní prvky formující evropskou dezintegraci.⁸⁹ Nejdůležitějšími postavami postfunkcionalistické teorie vysvětlující dezintegraci jsou Lisbet Hooghe a Gary Marks, jejich akademické články a několik výzkumných prací. Hlavním pojmem této teorie je samotná politizace integrace, kdy národní vlády musí kvůli referendům a volbám zohledňovat názor veřejnosti.⁹⁰ Většina zmíněných autorů, jako například Czech, Kuhn či Jones souhlasí s jejich názorem, že postfunkcionalismus je jedinou teorií, která může vysvětlit příčiny a průběh dezintegrace, přičemž kritizují další teorie za jejich nedostatečnost. Je třeba poznamenat, že většina těchto integračních teorií je právem kritizována, jelikož chápou dezintegraci pouze jako opačný proces k integraci, což není správné.

V doposud existující literatuře už samozřejmě existuje i několik závěrů, co přesně Brexit způsobilo. Přestože se převážná část vědců shoduje, že příčin této krize bylo opravdu mnoho, snaží se většinou jednu hlavní vypíchnout. Mnoho autorů, například Glencross, se shoduje, že prvotní příčina Brexitu sahá ještě před samotný vstup Británie do společenství. Jelikož Británie, jako jedna z mála, nevstupovala do společenství kvůli evropské soudržnosti a společným hodnotám, ale čistě z geopolitického a ekonomického kalkulu, nešlo jí o splynutí s ostatními členy. Zároveň je Glencross lehkou výjimkou, když přisuzuje menší podíl na této krizi i samotné Evropské unii, která nebyla schopna zastavit krizi eurozóny, ani příliv imigrantů na své území během migrační krize, a navíc nejevila téměř žádnou ochotu naslouchat britským odlišným zájmům a návrhům.⁹¹ Dennison zachází do minulosti ještě dál a vidí hlavní příčinu v historické odlišnosti Velké Británie, ať už spojenou s dějinami, geografickou polohou, kulturním vývojem, jiným náboženstvím než zbytek kontinentální Evropy či právním systémem.⁹² Somai zdůrazňuje spíše zakořeněný euroskeptismus v celé britské společnosti, národní suverenitu a veřejné mínění, které nikdy nebylo otázkou evropské integrace příliš nakloněno.⁹³ S ním souhlasí i Ševčíková, která vyzdvihuje roli médií a tamních politiků, které opravdu svoji euroskepsi netajili a přenášeli ji tak na veškeré obyvatelstvo.⁹⁴ Riley se přiklání k sociálním a demografickým změnám, které celou historii

⁸⁹ KUHN, Theresa. Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?.

⁹⁰ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus.

⁹¹ GLENCROSS, Andrew. Why a British referendum on EU membership will not solve the Europe question.

⁹² DENNISON, James a Noah CARL. The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography

⁹³ SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online].

⁹⁴ ŠEVČÍKOVÁ, Michaela. *Analysis of The Main Causes of Brexit and Its Potential Consequences: Proceedings of the 3rd International Conference on European Integration 2016* [online].

vzájemného vztahu Británie a Evropských společenství doplňovaly, zejména posun myšlení a vzestup různých společenských tříd a etnik, plus také zmiňuje důležitost domácího politického boje a masivní kampaně. Pro Bugarčiče je nejdůležitější ekonomická stránka věci, která stojí před vším ostatním. Británie byla čistým přispěvatelem do evropského rozpočtu, a navíc ji dle něj k finálnímu rozhodnutí táhla myšlenka stanovení si svých vlastních obchodních a ekonomických pravidel, bez tak výrazných regulací. Jinými slovy se setrvání v Evropské unii finančně nevyplatilo.⁹⁵ Avšak existují dvě témata, která se objevují ve většině hlavních textů. Prvním z nich je imigrace, která je spojená se všemi výše vyjmenovanými příčinami, jelikož se dotýká veřejného mínění, ekonomiky, politického boje i národní suverenity. Stejně tak je tomu i u druhého nejčastějšího tématu, kterou je identita, která dle většiny autorů vždy hrála, ať už menší či větší roli, a také souvisí téměř se všemi známými příčinami, snad až na ekonomiku, vedoucím k Brexitu. Roli identity zmiňují autoři prosazující názor, jak sociálních konstruktivistů, tak i postfunkcionalistů, ovšem každá z těchto dvou skupiny vnímá identitu jinak.

Shodují se autoři alespoň na dopadu krizí typu Brexitu na budoucí integraci Evropské unie? Neofunkcionalisté vidí krizi jako něco pozitivního, něco co později integraci posiluje, na druhou stranu postfunkcionalisté ji vnímají jako negativní prvek, který podkopává integraci a může vyústit až v dezintegraci.⁹⁶ Například Zielonka zastává názor, že Brexit podpoří integraci a do budoucna posílí sjednocení ostatních členských států.⁹⁷ Studie Taggarta a Szczerbiaka ukazuje, že Brexit měl na dezintegrační trendy členských států, na rozdíl od předchozích krizí EU, velmi malý vliv.⁹⁸ Ani Vollaard neočekává, že by ostatní státy opustily EU, jelikož i ty nejvíce euroskeptické státy by spíše preferovaly určitou formu opt-out, nikoliv tedy úplné vystoupení. Jedinou výjimku, podle Vollaarda, tvoří Spojené království, a to kvůli své historické protiintegrační politice a zakořeněnému euroskepticismu ve společnosti.⁹⁹ Kučerová je také zastáncem tohoto myšlenkového proudu, kdy tvrdí, že zvýšená spolupráce a koordinovaný postup ostatních členských zemí při jednání o Brexitu vedl k celkovému sblížení uvnitř organizace a zároveň přispěl i k umlčení euroskeptiků v jejich řadách, což je pravděpodobně dáno složitostí jednání a relativně vysokými náklady na

⁹⁵ BUGARČIĆ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects.

⁹⁶ DINAN, Desmond, Neill NUGENT, WilliamE. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. Theorising Crisis in European Integration.

⁹⁷ ZIELONKA, Jan. *Is the EU Doomed?*

⁹⁸ TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK. Putting Brexit into perspective: the effect of the Eurozone and migration crises and Brexit on Euroscepticism in European states.

⁹⁹ VOLLAARD, Hans. Explaining European Disintegration.

odchod z Unie.¹⁰⁰ Na druhé straně názorového proudu stojí například Rosamond, který tvrdí, že nejpravděpodobnějším scénářem po Brexitu je další dezintegrační vlna víceméně euroskeptických členských států, kteří se odchodem Spojeného království budou inspirovat.¹⁰¹

¹⁰⁰ KUČEROVÁ, Irah. Čtyři zásadní krize EU poslední dekády– efekt chaosu či přílet černé labutě? Dopady krizí na integrační dynamiku.

¹⁰¹ ROSAMOND, Ben. Brexit and the Problem of European Disintegration.

Hlavní část

Brexit

Co vlastně znamená Brexit? Téměř po celou dobu své účasti v Evropském společenství a později Evropské unii probíhala ve Spojeném království debata o výhodách a nevýhodách tohoto členství. Za touto ideologií stojí ohromné množství faktorů, ale těmi nejzásadnějšími jsou problémy s evropskou identitou, Británie nikdy zcela nepřijala myšlenku být součástí evropské integrace, ať už to bylo založené na kořenech politiky *splendid isolation* či nikoliv.¹⁰² S touto myšlenkou je také spojováno několik vyjednaných výjimek Spojeného království – nebyli součástí Schengenského systému, ani EMU. Krize eurozóny z roku 2008-2010 byla poslední kapkou, nejen že velmi postihla britský finanční sektor a celou ekonomiku, ale způsobila problémy ostatním členským státům EU a Britové jednoduše nechtěli splácet dluhy někoho jiného. Spojené království také samozřejmě “doplácelo” na politiku solidarity EU, kdy jejich příspěvky do evropské kasy mnohonásobně předčily výši peněz putující z EU zpět do Británie, čehož využili euroskeptičtí politici na maximum a postavili na tom svou kampaň často podpořenou i lživými výroky a fake news.¹⁰³ Snahy euroskeptických představitelů a veřejného mínění vyústily až v referendum o vystoupení z Evropské unie. Toto zásadní referendum vyhlásil v roce 2013 předseda britské vlády David Cameron, nutno podotknout, že se tak rozhodl, jelikož byl téměř přesvědčen, že se jedná pouze o formalitu, kdy se Britové rozhodnou pro setrvání v EU a dojde tak k utišení protiintegračních nálad v zemi.¹⁰⁴ V referendu konaném 23. června 2016 se 51,9 % britských voličů vyjádřilo pro vystoupení z Evropské unie. Ihned po zveřejnění výsledků odstartovalo dokonce i jakési zjišťování, jak s takto bezprecedentní událostí naložit a co přesně bude následovat. Nastaly dlouhé roky tvrdého, místy až velmi agresivního vyjednávání. Až 24. prosince 2020 dosáhli zástupci EU a zástupci Spojeného království finální dohody o podmínkách vystoupení a budoucí spolupráce. K definitivnímu vystoupení Spojeného království z EU došlo 31. ledna 2020.

Příčiny Brexitu

Pro zjištění příčin Brexitu, je nutné brát v potaz i historický kontext Velké Británie,

¹⁰² RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (2)

¹⁰³ KUČEROVÁ, Irah. The political economy of Brexit. *International Conference on European Integration* (6)

¹⁰⁴ TUNZELMANN, Alex von. The Imperial Myths Driving Brexit.

jejíž dějiny se od ostatních členů EU značně liší, což reflektuje různý postoj k evropské integraci. Již od počátku 50. let 20. století Británie neskrývala svůj pesimistický postoj k integračnímu procesu, který byl vytvořen podle federalistických představ Francie. Britské obavy se zvýšily ještě více, když na povrch vyplula myšlenka vytvoření celní unie a zavedení společného celního sazebníku pro zboží ze zemí mimo evropské společenství. V tu dobu měla Británie silné ekonomické vazby s ostatními zeměmi Commonwealthu, kdy zhruba 75 % veškerého britského obchodu probíhalo právě v rámci tohoto sdružení.¹⁰⁵ Na jedné straně Británie nechtěla opustit imperiální minulost a silné vztahy s USA a na straně druhé, jak již bylo zmíněno, zastávala velmi skeptický postoj ke schopnosti spolupráce 6 zakládajících členů ESUO. Nicméně Suezská krize a podpis Římské smlouvy z roku 1957 zapříčinily změnu, Britové si uvědomili, že jejich postavení v bipolárním světě je značně omezeno a že evropské státy dokázaly spolupracovat a ekonomicky profitovat, i bez britské pomoci.¹⁰⁶ Právě tento fakt znepokojoval Londýn nejvíce, obával se rostoucího vlivu EHS a možného budoucího postavení jako třetí světové mocnosti, což by mimojiné znamenalo větší potenciál EHS pro partnerství s USA, než jaký si Spojené státy držely s Velkou Británií.¹⁰⁷ V roce 1960 došlo k vytvoření Evropského sdružení volného obchodu, na popud Velké Británie, jako protiváha k EHS. Nicméně ani tento krok nepomohl, když k tomu ještě připočteme fakt, že se Německá ekonomika stala během roku 1958 silnější než ta britská, stanovisko Londýna už nemohlo být jiné než se snažit o připojení k EHS. I přesto, že čelní představitelé stále viděli ve společné zemědělské politice obrovskou překážku, první přihláška Spojeného království do Evropského společenství byla podána pouhý rok po založení ESVO, tedy v létě roku 1961. Poté však Británie narazila na Francii v čele s Charlesem de Gaullem, který se obával britského vztahu s USA a zároveň nechtěl na úkor Britů ztratit francouzský vliv ve společenství. Změna francouzského postoje k přistoupení Velké Británie přišla až s výměnou prezidenta, kterým se stal Pompidou, a tak dvě veta Charlese de Gaulla byla minulostí. Spojené království vstoupilo do Evropských společenství v roce 1973, a to spíše z čistě pragmatického důvodu. Jiná volba než se připojit k západoevropským demokraciím, se nejevila jako výhodnější.¹⁰⁸ Samotný fakt, že Británie nebyla u vzniku společenství a instituce byly založeny a zformovány bez jejich vlivu, ještě umocněn tím, že Británie přistoupila do společenství v ten nejméně vhodný okamžik spojený s celoevropskou

¹⁰⁵ TENDERA-WŁASZCZUK, Helena. Study on the Brexit's background and causes. (309)

¹⁰⁶ SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (28)

¹⁰⁷ SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (28)

¹⁰⁸ RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (2)

ekonomickou recesí, je jednou z prvních příčin vzájemného komplikovaného vztahu. Právě kvůli propadu britské ekonomiky ihned po vstupu do ES, který vyvoval silnou společenskou reakci, měli Britové ani ne po 2 letech po připojení na společný trh možnost v celostátním referendu hlasovat, zda chtějí i nadále být jeho součástí a pokračovat ve členství v Evropském společenství. Pro setrvání hlasovalo 67 % zúčastněných.¹⁰⁹

Níže jsou podrobně rozebrány všechny faktory ovlivňující Brexit. Nejprve se práce věnuje veřejnému mínění, což je proměnná spadající pod první hypotézu, spolu s otázkou politicky vykonstruované identity, kampaně a politického boje. Identita je však proměnná týkající se prvních dvou hypotéz, nicméně je představena pouze jednou, jelikož ji zcela nelze oddělit od veřejného mínění, a to z toho důvodu, že tyto dvě proměnné spolu významně souvisí. Poté jsou představeny faktory, které kopírují druhou hypotézu této diplomové práce, tedy kromě dobrovolné a dlouhodobé kolektivní identity, také imigrace, demografické a sociální změny a národní suverenita, tedy jevy, které jsou s identitární otázkou přímo spojené. Jako poslední je rozebrána ekonomická, hospodářská a obchodní stránka příčin Brexitu, což je proměnná odvozená od ekonomických preferencí státu na základě vlivu domácích skupin. Kapitola je pak zakončena pochybením ze strany politik a postojů samotné Evropské unie.

Veřejné mínění a identita

Faktem je, že nálada v britské společnosti po celou dobu členství v Unii nikdy nebyla proevropská.¹¹⁰ Už jen samotný vstup do Evropského společenství byl ze své podstaty politickým rozhodnutím, i když podpořený vidinou ekonomického profitu. Nicméně v ostatních zemích EU, hrála prim otázka překonání nacionalismu a posílení demokracie prostřednictvím evropské jednoty a evropských hodnot. V Británii tomu však bylo jinak, nikdy jim nešlo o překonání nacionalistických pohnutek či o splynutí s evropskými hodnotami, a proto tato výjimečnost umožňuje otevřenou debatu o vystoupení z EU, jak v politické, tak společenské aréně.¹¹¹ Euroskeptismus byl zakořeněný v britské společnosti téměř nepřetržitě od konce 2. světové války. Ať už se jednalo o mírnější podobu, která souvisí s kritikou a požadavky na reformu některých institucí a jejich fungování, či tu nejtvrďší podobu, která zpochybňuje veškerou účast na integraci a považuje celou Evropskou

¹⁰⁹ TENDERA-WŁASZCZUK, Helena. Study on the Brexit's background and causes. (310)

¹¹⁰ DENNISON, James a Noah CARL. The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography. (1)

¹¹¹ GLENCROSS, Andrew. Why a British referendum on EU membership will not solve the Europe question. (316)

unii a směřování takové integrace za velmi nevýhodnou.¹¹² Během celého období členství se střídaly vlny lehkého optimismu a pesimismu, nicméně od počátku vstupu do EU nekleslo procento obyvatel vyjadřujících se proti členství pod 30.¹¹³ K tomuto přispívala tamní neutichající mediální kampaň, když se přední stránky nejen bulvárních novin neustále plnily proti Unijní rétorikou. Zcela objektivně můžeme tvrdit, že Britské noviny jsou tradičně převážně euroskeptické, což má logicky dlouhodobý dopad na tamní veřejné mínění.¹¹⁴ Celospolečenskému negativnímu pohledu na Evropskou unii nepřispívaly ani domácí politické postavy, které zřídka kdy informovaly veřejnost o pozitivních vylývajících z členství. Samozřejmě se nejedná o jedinou evropskou zemi, kde si místní politici stěžují na rozhodnutí Bruselu, i když s ním sami na evropské půdě souhlasili, nicméně k tomuto jevu zde docházelo s mnohem větší intenzitou a ve větším měřítku než v ostatních členských státech.¹¹⁵ Toto tvrzení potvrzuje mimojiné londýnský proslov tehdejšího předsedy vlády Davida Camerona v lednu 2013, ve kterém ostře kritizoval stav ve kterém se EU nachází, poukazoval na funkční a institucionální krize EU, které dle jeho slov zapříčinily demokratický deficit společných institucí, krizi eurozóny a pokles konkurenceschopnosti evropské ekonomiky.¹¹⁶ Zároveň zmínil, že neschopnost rychlé reakce Evropské unie vede pouze k oslabení jejího postavení ve světě. Ve svém proslovu požadoval zvýšení konkurenceschopnosti EU, větší flexibilitu při rozhodování, a hlavně posílení role národních parlamentů, ke kterým by mohlo dojít repatriací určitých kompetencí zpět na národní úroveň. Ještě dodal, že by si přál rovné zacházení se všemi členskými státy a apeloval na ukončení diskriminace států mimo eurozónu.¹¹⁷

Samozřejmě, k nárůstům euroskeptické části obyvatelstva došlo v důsledku startující imigrace do EU, která začala koncem 90. let. Tento vzrůstající trend ještě podpořila finanční krize eurozóny, která zapříčinila rozsáhlou nezaměstnanost, zejména na jihu Evropy. Nicméně tak dlouho přetrvávající, celoplošná a masivní euroskeptická nálada nebyla viděna v žádném jiném členském státě.¹¹⁸ Z průzkumu Eurobarometru z roku 2015 můžeme vyčíst, že se Velká Británie umístila na poslední příčce v žebříčku vnímání evropské identity, téměř

¹¹² SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (31)

¹¹³ DENNISON, James a Noah CARL. The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography. (1)

¹¹⁴ ŠEVČÍKOVÁ, Michaela. *Analysis of The Main Causes of Brexit and Its Potential Consequences:*

Proceedings of the 3rd International Conference on European Integration 2016 [online]. (964)

¹¹⁵ RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (2)

¹¹⁶ TENDERA-WŁASZCZUK, Helena. Study on the Brexit's background and causes. (315)

¹¹⁷ TENDERA-WŁASZCZUK, Helena. Study on the Brexit's background and causes. (315)

¹¹⁸ DENNISON, James a Noah CARL. The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography. (1)

2/3 občanů se neidentifikovali jako evropští občané.¹¹⁹ Pokud se podíváme na další průzkum Eurobarometru z roku 2015, ten informuje, že důvěra občanů Velké Británie v Evropskou unii je jednou z nejhorsích.¹²⁰ Oba tyto průzkumy značí skeptický postoj k projektu Evropské unie. A je zřejmé, že přes 40 let nekončícího negativního mediálního a politického pokrytí nelze zvrátit během několika měsíční kampani pro setrvání v EU, před rozhodující volbou v referendu.

Dalším problémem, který někteří Britové v EU spatřovali, byla dominance Německa a ztráta britského vlivu na směřování EU. Zdálo se, že Británie nemá dominantní postavení a nebyla tím hlavním, kdo Evropskou integraci řídil. Od podepsání Fiskálního paktu v roce 2012, který byl iniciován Berlínem a vymodelován na příkladu Německa, ztrácela Británie své rozhodovací pravomoce. Němci také v tu dobu zastávali mnoho vedoucích pozic v evropských institucích, předsedali Evropské komisi, Evropské investiční bance, Evropskému stabilizačnímu mechanismu či Evropskému účetnímu dvoru. Od roku 2009 drží Velká Británie také prvenství v počtu přehlasování v Radě ministrů.¹²¹

Významnou událostí se stalo zvolení předsedy evropské komise Junckera, a to i navzdory odporu britské vlády a nesouhlasu všech hlavních politických stran v Británii.¹²² Premiér Cameron neuspěl ani v roce 2014, když jeho pokus o projednání nových podmínek členství vedl pouze k minimálním změnám, jako například k vyjmutí deklarace ve smlouvách EU zavazující členské státy ke „stále užšímu spojení mezi národy“ (*ever closer union*) nebo aktivaci „záchranné brzdy“, která umožňuje členskému státu pozastavit vyplácení dávek migrantům z EU, ve chvíli kdy dochází k přílišné zátěži sociálního systému.¹²³ Nepovedlu se mu prosadit takřka nic ze zásadních návrhů britské strany, jako například jurisdikce Evropského soudního dvora, navrácení některých pravomocí na národní úroveň či rozpočtové příspěvky. Všechny tyto skutečnosti v očích britské veřejnosti jen utvrdily upozadění britských zájmu a ztrátu schopnosti ovlivňovat politiky a legislativu EU. Zároveň, jak argumentuje Murray, odhlasování Brexitu v referendu z roku 2016 bylo jakousi demonstrací Britů proti ochotě EU, jakkoliv naslouchat Británii.¹²⁴

¹¹⁹ DENNISON, James a Noah CARL. The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography. (2)

¹²⁰ DENNISON, James a Noah CARL. The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography. (3)

¹²¹ SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (34)

¹²² GLENCROSS, Andrew. Why a British referendum on EU membership will not solve the Europe question. (310)

¹²³ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (61)

¹²⁴ SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (34)

Nemůžeme opomenout ani konflikt identity. Například kulturní a sociologické rozdíly a další problémy přímo spojené se specifickým způsobem a zvyklostmi života ostrovního státu. Tato specifická pramení mimo jiné z geografického položení, jelikož Británie je vodou izolována od kontinentální Evropy a jejího kulturního vývoje. Zároveň ji taková poloha historicky pomohla k rozvoji námořního obchodu a rozjetí vlastního impéria. Kdybychom se na věc podívali z hlediska náboženského, tak v Británii je historicky zavedená církev, a právě většina britských křesťanů tak vzhlíží a věří spíše této národní instituci v čele s panovníkem než mezinárodní instituci v čele s papežem.¹²⁵ I v tomto se může odrážet jistá paralela ke vztahu s Evropskou unií a neosvojení si evropské identity.

Obecně můžeme tvrdit, že britská identita a zájmy jsou velmi často s těmi evropskými v rozporu, což dokazuje počet vyjednaných výjimek, kterých měla Británie do svého odchodu nejvíce.¹²⁶ První desetiletí integrace Spojeného království se vyznačovalo relativně vyrovnaným poměrem sil mezi hlavními členskými státy, jelikož se britské vládě podařilo uhájit své národní zájmy v klíčových otázkách. Došlo k reformě společné zemědělské politiky, která šla v souladu se zájmy britských farmářů, podařilo se kvazi dokončení jednotného evropského trhu a liberalizace mezinárodního obchodu. V roce 1984 byl schválen britský rabat neboli rozpočtová sleva, kterou později nebylo možné zrušit nebo změnit bez souhlasu Velké Británie.¹²⁷ Postupem času si Británie vyjednala několik dalších výjimek, zůstala mimo Schengenskou smlouvu a Eurozónu, dále jí byl uznán Britský protokol s možností neúčasti na Listině základních práv EU a rovněž nedošlo z britské strany k uznání Fiskálního paktu. Tyto výjimky a opt-outy do jisté míry zapříčinily jednu z bolestí celého členství, jelikož si tím Británie způsobila například neúčast na summitech eurozóny, které vedla dvojice Francie a Německo, a často tak docházelo k argumentaci, že Británie je izolována od rozhodování o směřování Unie.¹²⁸ Zároveň všechny tyto výjimky skvěle dotvářejí a dokreslují specifický a nelehký vztah Evropské Unie a Velké Británie počas společného soužití. Spojené království bylo po celou dobu členství nejméně integrovaným členským státem, čím blíže se EU přibližovala k politické unii, tím více se schylovalo k britskému vystoupení.

¹²⁵ DENNISON, James a Noah CARL. The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography (6)

¹²⁶ ŠEVČÍKOVÁ, Michaela. *Analysis of The Main Causes of Brexit and Its Potential Consequences: Proceedings of the 3rd International Conference on European Integration 2016* [online]. (962)

¹²⁷ SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (32)

¹²⁸ TENDERA-WŁASZCZUK, Helena. Study on the Brexit's background and causes. (314)

Kampaň a politický boj

Politické hnutí, které se stavělo pro vystoupení z EU, bylo populistické, nativistické a autoritářské. Vytahovalo líbivá témata, preferenci obyčejných občanů nad zkorumpovanou vládní elitou a jasně rozlišovalo mezi Brity jako národem a přistěhovalci. Autoritářským prvkem může například být obcházení normálních demokratických procesů referendem, které přímo ignoruje menšinové názory.¹²⁹

Populisté často preferují monokulturalismus před multikulturalismem, národní zájmy před mezinárodní spoluprací, tradiční hodnoty před liberálními sociálními a uzavřené hranice před volným tokem práce a kapitálu. Mnoho z těchto příkladů charakterizovalo britskou společenskou debatu před referendem. Zvýšené obavy z ekonomické nejistoty a rostoucí nerovnosti v důsledku globalizace a technologického pokroku mohou potenciálně vysvětlit vzestup populismu ve Spojeném království, stejně jako jinde v Evropě. Případně může populistický vzestup odrážet reakci na progresivní nebo liberální hodnoty, jako je multikulturalismus, feminismus a environmentalismus. Během referendové kampaně 2016 se členové tábora, kteří chtěli zůstat v EU, snažili bagatelizovat problémy spojené s identitou, místo toho se tato strana zaměřila na rizika plynoucí z případného odchodu pro národní hospodářství. Tento tlak na ekonomickou stránku věci se opíral o prohlášení tehdejšího ministerstva financí, které prohlásilo, že případná odchod země z EU, bude znamenat ztrátu 4300 liber ročně pro každou domácnost.¹³⁰ Zastánci kampaně "Remain" však nedokázali pochopit, že před hlasováním v referendu většina voličů uznala, že odchod z EU by byl ekonomicky nákladný, a to jak pro ekonomiku, tak pro jejich vlastní finance. Ale i přesto při rozhodování upřednostnili své imigrační obavy. To znamená, že pro-brexitové kampaně „Leave“, které se soustředily výhradně na imigraci, národní suverenitu a identitu, vzbudili mnohem více emocí a šly ruku v ruce se základními obavami britských voličů.¹³¹ Někteří kritici hovořící o kampani Leave tvrdí, že prostřednictvím svého vlivu v určitých médiích, zejména bulváru, šli protagonisté odchodu příliš hluboko, když využívali xenofóbní rétoriku a nepravdivě obviňovali migranty z přeplněných škol a zdravotnictví, čímž cíleně manipulovali nekvalifikovanou část elektorátu.¹³² Lze říci, že výsledek Brexitevoho referenda byl z části důsledek dvacetileté kampaně proti členství v Evropské

¹²⁹ ARNORSSON, Agust a Gylfi ZOEGA. On the causes of Brexit. (304)

¹³⁰ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (61)

¹³¹ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (61-62)

¹³² SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (26)

unii, která začala ihned po Maastrichtské smlouvě a vytvoření jednotného trhu.

Národní suverenita

Není pochyb, že sdílení politické moci s EU bylo nežádoucím omezením britské suverenity a největší výsada, které se Británie při vstupu do Evropských společenství musela vzdát. Požadavek, respektive heslo, “převzít kontrolu zpět” sehrál významnou roli v kampani Leave. Abychom pochopili kontext, suverenita znamená pro lidi ve Spojeném království zcela něco odlišného než pro ostatní kontinentální evropské státy. Za posledních 200 let byla území dnešních kontinentálních členských států EU, s výjimkou Švédska, rozsáhle postižena a zničena několika válkami, které v převážné většině rozpoutaly především nacionalistické nálady. Během 2. světové války se všichni původní signatáři Římské smlouvy seznámili s hrůzami okupace a ničení, nebo dokonce s širokou spoluprací s nacisty. Pro tyto státy, a zejména pro Francouze a Němce, kteří spolu ve třech generacích od roku 1870 do roku 1945 vedli tři krvavé války, nebylo rozejít se s minulostí rozdělení, postupně překročit národní stát jako rámec pro rozhodování a rozpustit se v mezinárodní integraci, ničím menším než příslibem míru. Ale Británie je v tomto ohledu jiná. Lidé Spojeného království nemuseli přehodnocovat, co udělali v době války, jejich demokratické instituce nezklamaly a nikdy nebyly pozastaveny. Jako vítězové necítili potřebu sdružovat zdroje a předávat kompetence evropské úrovni.¹³³ Lze tedy říci, že britská posedlost suverenitou je poměrně dlouhou tradicí, a to právě kvůli skutečnosti, že od dobytí Normany se žádná invaze na ostrovy nepodařila. Velká Británie měla s omezením suverenity dlouhodobé problémy i během celého členství v EU, váhali, zda se zúčastní různých fází prohlubování integrace, nebo raději zvolí cestu posílení vztahů s bývalými koloniemi, Commonwealthem anebo Spojenými státy americkými. Pokud se bavíme o suverenitě, je zcela na místě také zmínit suverenitu obchodní politiky, jejíž ohrožení Brity opravdu tlačilo. Vidina země vytvořit si svobodně vlastní celní podmínky a vyjednat si vlastní obchodní dohody s jinými zeměmi podle státních preferencí, byla velmi lákavá.¹³⁴

I z hlediska střetu státního a evropského práva panovala jistá problematika a ohrožení suverenity, jelikož Británie byla nucena ustoupit od svého historicky platného právního systému obecného práva, který je v kontrastu se systémem občanského práva kontinentální Evropy.¹³⁵ V roce 1973 britský parlament musel uznat nadřazenost práva EU nad právem

¹³³ SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (29)

¹³⁴ SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (30)

¹³⁵ DENNISON, James a Noah CARL. *The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography* (6)

Spojeného království a tento princip byl v následujících letech ještě umocněn rozhodnutím Evropského soudního Dvora.¹³⁶

Imigrace

Téma imigrace hraje naprosto klíčovou roli v celé otázce Brexitu, což mimo jiné dokládá i fakt, že v britském průzkumu konajícím se několik týdnů před referendem v roce 2016, si respondenti průměrně mysleli, že občané ostatních států EU tvoří 15 % z celkové populace Velké Británie, přičemž tito občané tvoří pouze přibližně 5 %.¹³⁷ Další skutečností, kterou musíme zmínit, je rozhodnutí vlády Tonyho Blaira umožnit plnou svobodu pohybu občanům pocházejících z deseti nových členských států tzv. východního rozšíření. Spojené království bylo jedním ze 3 členských států, který ani jednou nepoužil žádná omezení ani přechodná období na žádnou pracovní sílu přicházející z těchto kandidátských zemí, které měly vstoupit do EU v roce 2004. Nízká nezaměstnanost Británie, spolu s obecně silnou ekonomikou byla silným lákadlem pro migranty z nových států EU, kteří přijížděli do Británie v mnohem větším počtu, než původně vláda předpokládala.¹³⁸ Obrovské množství pracovníků, které do Británie přijelo z ostatních členských států EU mělo dopad, jak na úroveň platů zaměstnanců, tak na celkový obraz zaměstnanosti.¹³⁹ Strach ze ztráty zaměstnání byl zcela jistě jedním z faktorů ovlivňující hlasování v referendu o Brexitu. Počet imigrantů přicházejících ze států EU se ve Velké Británii od roku 1995 do roku 2015 významně zvýšil, a to konkrétně z původních 1,5 % na 5,3 %.¹⁴⁰ V letech 1997 až 2004 vzrostla imigrace do Británie ročně ze 48 000 na 268 000, až dokonce překonala roční příliv 300 000 v posledních letech před referendem o Brexitu.¹⁴¹ Rostl i podíl voličů, kteří považovali přistěhovalce za jeden z nejpálčivějších problémů národa, a to konkrétně z 3 % v roce 1997 na 40 % o 20 let déle.¹⁴² Migrace se stala jednou z nejdůležitějších otázek veřejného prostoru, a to i v době finanční krize a celoevropské recese. V době referenda o vystoupení z Evropské unie byla imigrace na vrcholu politické agendy více než 10 let, což je v Britské společnosti věc zcela výjimečná. Co je však z hlediska referenda nejzajímavější, je fakt že v očích zastánců odchodu z Evropské unie byla imigrace/volný pohyb osob tím, co příliš porušovalo britskou suverenitu a tito voliči se shodovali, že hlavní překážkou

¹³⁶ ARNORSSON, Agust a Gylfi ZOEGA. On the causes of Brexit. (303)

¹³⁷ ARNORSSON, Agust a Gylfi ZOEGA. On the causes of Brexit. (306)

¹³⁸ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (60)

¹³⁹ TENDERA-WŁASZCZUK, Helena. Study on the Brexit's background and causes. (309)

¹⁴⁰ BUGARČIĆ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects. (149)

¹⁴¹ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (60)

¹⁴² GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (60)

k dosažení cíle o snížení imigrace je Evropská unie, což samozřejmě zapříčinilo zvýraznění euroskeptismu. Labouristé i konzervatisté si této problematiky byli vědomi, ale ani jedné straně se nepodařilo najít účinné řešení, které by nebylo v rozporu s politikou EU. Neschopnost Spojeného království zastavit příliv tisíců imigrantů z ostatních zemí EU byla významným hnacím motorem pro protagonisty odchodu Británie z Evropské unie. Cílem několika zastánců kampaně Leave bylo udržet si přístup na jednotný evropský trh se zbožím, službami a kapitálem, nicméně omezit tok imigrantů přicházejících převážně z východní Evropy.¹⁴³ Každopádně tento požadavek naprosto potírá definici jednotného trhu zakotvenou v Maastrichtské smlouvě z roku 1993, jelikož svobodný pohyb osob je jednou ze čtyř svobod, které jsou této dohody součástí. V éře volného pohybu, kdy občané EU mohli svobodně pracovat a usazovat se v jakémkoliv členském státu EU, byly potenciaální omezující imigrační kontroly nemožné. Tento významný protiargument ještě doplnili zastánci kampaně Remain, o tvrzení, že zbývající země EU by nikdy na takovýto požadavek nepřistoupily.¹⁴⁴ Politici z Labouristické strany se snažili imigraci hájit, jakožto ekonomicky a společensky prospěšný jev, zatímco členové konzervativní strany slibovali voličům, že imigraci sníží, nicméně tento slib znemožnila práva imigrantů garantována smlouvami Evropské unie.

Zdá se, že hlavním faktorem při hlasování o odchodu byl samotný objem lidí, kteří se stěhují do Spojeného království ze států středovýchodní a jižní Evropy. Je patrné, že v částech země, jako je Londýn a ostatní velká města, kde již dlouho existovaly k rozsáhlé komunity cizinců, byli obyvatelé v otázce imigrace mnohem uvolněnější a hlasovali tak převážně pro setrvání v Unii. Nicméně v částech země, které zaznamenaly masivní nárůst nových zahraničních pracovníků poměrně nedávno, hlasovali velmi často pro odchod z EU.¹⁴⁵

Demografické a sociální změny

Z hlediska ještě podrobnějšího vhledu se příčiny Brexitu nachází v dlouhodobějších společenských změnách, které tiše přetvářely veřejné mínění, stranickou soutěž a obecně celé politické chování.¹⁴⁶ Od 60. let 20. století se britské voličské struktury pomalu přetvářely. Začala ubývat dělnická třída a počet střední třídy a socio-liberálně smýšlejících

¹⁴³ ARNORSSON, Agust a Gylfi ZOEGA. On the causes of Brexit. (303)

¹⁴⁴ ARNORSSON, Agust a Gylfi ZOEGA. On the causes of Brexit. (303)

¹⁴⁵ RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (2)

¹⁴⁶ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (59)

voliců s vysokoškolským vzděláním se od 60. let až do roku 2000 více než ztrojnásobil.¹⁴⁷ Labouristé včele s Blairem začali bagatelizovat tradiční dělnické hodnoty a odstartovali snahu o oslovení střední liberálně orientované třídy. Tento trend trval až do roku 2010 a přinesl Labouristům 13leté období vlády. Nicméně v dlouhodobém měřítku přišli o konzervativní, bělošské voliče z dělnické třídy s nižším vzděláním. Tyto voliče mohli oslovit konzervatisté, ale v tu dobu se David Cameron rozhodl jinak a soustředil se na znovuzískání podpory od vzdělané střední třídy. Toto opomíjení poměrně velké části bělošského obyvatelstva dělnické třídy vyústilo k menšímu zájmu o politiku a obecně k menší volební účasti. Nutno podotknout, že dle posledního sčítání lidu v roce 2011 se k 87 % britské populace hlásí k bělošské rase.¹⁴⁸

Další dlouhodobě trvající společenská změna ještě umocnila první zmíněnou demografickou změnu. Postupem času v Británii rostly rozdílů v hodnotách jako je národní identita, multikulturalismus a obecně liberalismus. Společenské skupiny na vzestupu, jako například vzdělaná střední třída či etnické menšiny, zastávaly zcela opačné hodnoty (etnická rozmanitost jako hlavní síla a podpora náboženských, sexuálních či rasových menšin) než jejich konzervativně, skoro až autoritářsky naladěni starší, běloští dělničtí spoluobčané.¹⁴⁹

Když od této skupiny odvrátily pozornost obě hlavní politické strany v zemi a došlo k liberálnímu konsenzu, tak boj o politickou moc stál na získání si liberální střední třídy. Zároveň se do popředí dostali vysokoškolsky vzdělaní občané, jejichž váha v elektorátu rapidně rostla a dostávali se čím dál tím více do veřejného prostoru a jejich narativ velmi přeměnil politickou scénu a místní média. „The Left behind“ jak byla tato opomíjená konzervativní část obyvatelstva, která viděla národní identitu spojenou s předky a rodištěm, nikoliv s institucemi, nazývána, hrála významnou roli v pozdějším Brexitovém referendu. „the Left behind“ požadovali mnohem přísnější omezení přistěhovalců a byli proti jakékoliv etnické rozmanitosti. Každopádně k tomu, aby svůj názor dokázali prosadit, potřebovali zastoupení v politice. Po obrovské vlně přistěhovalců v první dekádě 21. století se značná část těchto občanů zmobilizovala a jejich jádro vytvořilo novou politickou stranu – Strana nezávislosti Spojeného království (UKIP). Mezi lety 2010–2016 se UKIP stala primárním nástrojem veřejného odporu proti členství v EU, masové imigraci do Británie, etnickým změnám a kosmpolitním hodnotám. Popularita této strany v čele

¹⁴⁷ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (59)

¹⁴⁸ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (60)

¹⁴⁹ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (60)

s Nigelem Faragem vedla Davida Camerona k závazku k uspořádání celostátního referenda o dalším členství Spojeného království v EU a rezonovala ve vítězství UKIPu ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2014, kdy poprvé od roku 1906 zvítězila jiná strana než Labouristická či konzervativní. V následujícím roce získal UKIP téměř 13 % hlasů v celostátních volbách.¹⁵⁰

Ekonomika

Klíčovým ekonomickým argumentem pro odchod z Evropské unie byl obrovský příspěvek Británie do rozpočtu EU. Velká Británie byla dlouhodobě jedním z největších čistých plátců, kdy její příspěvky do rozpočtu EU značně převažovaly zdroje vyčleněné z Evropského rozpočtu pro Britskou stranu. V roce, kdy se konalo referendum obdrželo Spojené království z rozpočtu EU 7 miliard eur, kdežto příspěvek, který do rozpočtu Británie zaslala činil 13,46 miliard eur.¹⁵¹ Tato čísla jen podtrhávají argument pro obnovení plné suverenity Spojeného království. I přesto, že někteří kritici říkají, že rozdíl v příjmech a výdajích do evropského rozpočtu není tak markantní a jednalo se spíše o využití tohoto tématu ve prospěch vystoupení z EU, jelikož většími plátcí jsou i země jako Francie či Itálie, a dokonce se jedná o zhruba polovinu příspěvku Německa.¹⁵²

Co zcela jistě ekonomicky pomáhá myšlence dezintegrace je možnost uskutečňovat vlastní zahraniční obchodní politiku, implementovat ochranná opatření, a také samostatné formování antidumpingových opatření a opatření na omezení dovozu zemědělských produktů.¹⁵³ Vytváření si těchto nástrojů samostatně prospívá domácím výrobcům a chrání domácí ekonomiku, nicméně integrace a společné předpisy vyžadují jistou míru standardů, které zvyšují kvalitu, jejichž odstranění by mohl zapříčinit pokles životní úrovně. Svoboda v uzavírání dohod o volném obchodu s jinými zeměmi a vytváření vlastních pravidel zahraničního obchodu byly zcela jistě jedny z nejvýznamnějších důvodů, proč se Británie rozhodla celní unii EU opustit.¹⁵⁴

Britský vývoz nebyl v posledních 2 dekadách ani zdaleka tažen evropským jednotným trhem, ale zeměmi mimo Evropskou unii, ať už to bylo zapříčiněno postavením angličtiny jako globálního obchodního jazyka, obzvláště úzkými vazbami s USA či velikostí bývalého

¹⁵⁰ GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. (61)

¹⁵¹ BUGARČIĆ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects. (150)

¹⁵² ARNORSSON, Agust a Gylfi ZOEGA. On the causes of Brexit. (306)

¹⁵³ BUGARČIĆ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects. (149)

¹⁵⁴ BUGARČIĆ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects. (149)

impéria. Dokládá to i fakt, že podíl zboží vyvezeného ze Spojeného království do zemí zakládající šestky byl v roce 2016 ještě menší než v roce 1967.¹⁵⁵ Když vezmeme tyto údaje, které říkají, že se obchod Velké Británie stále více a více vzdaluje od jednotného evropského trhu, tak se nabízí otázka, zda se britským firmám a občanům vyplatí stále se přizpůsobovat pravidlům a nechat se omezovat normami evropského trhu. Británie je obecně považována za jednu z nejméně regulovaných ekonomik EU. Jinými slovy, rozvinutí suverénní obchodní politiky se pro britský byznys jevil jako atraktivnější a správné řešení.

Zaváhání na straně EU

Spojené království není sice členem eurozóny, takže se zdánlivě může zdát, že se problematika a politika související s měnou euro Británie netýká. Nicméně extrémně škodlivé fiskální politiky Evropské centrální Banky spojené s rozhodnutími politiků z Bruselu mají přímý dopad na Spojené království, jelikož jsou spoluzodpovědní za zaplavení Británie ještě více lidmi hledajícími práci z ostatních členských zemí EU. Stejně tak tyto politiky snižují hodnotu jednotného trhu pro Spojené království, protože fiskální rigidita eurozóny zpomaluje hospodářský růst.¹⁵⁶ Dále neschopnost EU uznat a vypořádat se s neochotou Číny dodržovat normy WTO a v reakci na to uplatňovat silná opatření na ochranu obchodu má škodlivý účinek na zaměstnanost v odvětví průmyslu v celé Evropě. V argumentu Marine Le Penové, že evropské dělnické třídy byly evropskými elitami opuštěny, je bohužel značný stupeň pravdy.¹⁵⁷ Objektívni kritiku si EU zaslouží i ve spojitosti s neschopností vypořádat se se stinnými stránkami globalizace, krizí eurozóny a neschopností vyvinout společnou a účinnou reakci na migrační toky.¹⁵⁸ A zcela jistě také sehrálo roli opomíjení tužeb Británie jako jednoho z největších států společenství, když EU tažena Německem a Francií bagatelizovala britské stížnosti. Nutno zmínit, že stejně jako Cameron, tak i vrcholní představitelé EU a ostatní členské státy chtěli Británii uvnitř Evropské unie raději než mimo a všechny tyto celky předpokládaly, že referendum dopadne pozitivně, a proto také nepřikládaly nějakou větší váhu nastartování kampaně pro setrvání.¹⁵⁹

Průběh vyjednávání

Výsledek referenda stál Camerona premiérský post a jeho nástupkyni, jejíž hlavní

¹⁵⁵ SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. (30)

¹⁵⁶ RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (2)

¹⁵⁷ RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (3)

¹⁵⁸ RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (3)

¹⁵⁹ SCHIMMELFENNIG, Frank. *Brexit: differentiated disintegration in the European Union*. (1165)

agendou se stalo vyjednávání o vystoupení Spojeného království z EU, se stala Theresa Mayová. Za Spojené království mělo vyjednávací pravomoce Oddělení pro vystoupení z Evropské Unie, proti němuž stál Michel Barnier, který reprezentoval 27 členských zemí EU.¹⁶⁰ Vyjednávání probíhala v několika fázích, a to výměnou informací a reportingem do příslušných rukou. Nejspornějšími body při vyjednávání o odstoupení bylo vyřešení Severoirské a Irské hranice, aby nešlo k tvrdé hranici mezi těmito 2 státy. Neméně důležitou otázkou bylo finanční vyrovnání, v této otázce neústupný Michel Barnier požadoval dodržení závazků až do konce tehdejšího finančního rámce. I když se Britům zpočátku nezdálo, že by měli po vystoupení z EU stále přispívat do společného evropského rozpočtu, nakonec ustoupili a Therese Mayová potvrdila, že Británie splní své závazky plynoucí ze současného finančního rámce.

Nakonec nedošlo na nejpesimistější scénář o „no deal“, kterého se obě strany obávaly, jelikož by došlo k rozchodu bez předem připravených pravidel, což by způsobilo pouze chaos. První návrh řešení předložený Mayovou britskému parlamentu obsahoval značné ústupky z obou táborů. Nicméně tato dohoda neprošla britským parlamentem ani jednou ze tří pokusů. Ještě týden před třetím pokusem o schválení této dohody došlo k jednání mezi Theresou Mayovou a Donaldem Tuskem o přeložení termínu britského vystoupení na duben 2019. Neúspěšné prosazení návrhu Mayové vyústilo k její rezignaci a k nástupu konzervatisty Borise Johnsona, který byl zastáncem odchodu ať už s dohodou nebo bez, ale hlavně do 31. října 2019. Nicméně zejména pod tlakem opozičních politiků byl Johnson dotlačen k jednání a Británie tak získala další čas na jednání o podmínkách Brexitu. Nová dohoda vypracovaná za mandátu Johnsona byla plná kompromisů, každopádně k vyšším ústupkům byla donucena Británie. Ale ani tato dohoda neprošla britským parlamentem a Johnson byl donucen požádat o další prodloužení termínu Brexitu, čemuž Evropská Unie vyhověla a stanovila finální odchod na 31. ledna 2020.¹⁶¹ Toto datum se stalo definitivním, když byl další návrh dohody předložený britskému parlamentu schválen. Od 1. února 2020 začalo přechodné období, během kterého se na Spojené království nadále vztahují pravidla Evropské Unie a odstartovalo jednání o budoucím vztahu těchto dvou subjektů. Přechodné období skončilo 1. 1. 2021, kdy začaly platit vyjednané dohody, kterými se nynější vztah Británie a EU řídí, konkrétně Dohoda o obchodu a

¹⁶⁰ ŠENK, Michal a Pavla HOSNEDLOVÁ. Brexit: Od osudného referenda až po vyjednané dohody.

¹⁶¹ Timeline - The EU-UK withdrawal agreement. Dostupné z:

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-relations-with-the-united-kingdom/the-eu-uk-withdrawal-agreement/timeline-eu-uk-withdrawal-agreement/>.

spolupráci, Dohoda o bezpečnosti informací a Dohoda o spolupráci v oblasti bezpečného a mírového využití jaderné energie.¹⁶² K tomuto datu pozbyla Velká Británie svých práv a povinností, které jako členský stát EU i jako jedna ze stran přechodného období definovaného Výstupovou dohodou, měla.

Aktuálně se mezi Evropskou unií a Spojeným královstvím řešila politická dohoda, upravující Severoirský protokol, vyjednaný během Brexitové dohody. Rada přijala tzv. Windsorský rámec, na jehož obsahu, který byl téměř měsíc projednáván, se shodla Evropská Komise a vláda Spojeného království 27. února 2023.¹⁶³ Jde o oboustraně výhodnou úpravu stávajícího režimu, která výrazně zlepšuje podmínky a prosperitu Severního Irsku, jehož obyvatelstvo a ekonomika se potýkalo s každodenními překážkami. Vyjednaná dohoda bere v potaz unikátní situace, ve které se Irsko a Severní Irsko nachází a přichází se zárukami ochrany jednotného trhu Evropské unie, a zároveň usnadní obchod vnitřního trhu Velké Británie. Windsorský rámec stanovuje dva odlišné režimy, které rozlišují mezi tím, zda je zboží putující z Velké Británie do Severního Irsku určeno k tamní spotřebě či existuje riziko, že se toto zboží dostane dále na evropský jednotný trh.¹⁶⁴ Zboží, které by se mohlo dostat na jednotný evropský trh nadále podléhá plnému celnímu režimu Evropské unie – tzv. červený pruh dovozu. Na druhé straně dovoz zboží, které je určeno k finální spotřebě v Severním Irsku – tzv. zelený pruh dovozu, bude významně zjednodušen.¹⁶⁵ Dohoda je položena na vzájemné důvěře, proto budou kontroly prováděny pouze v případě zjištění rizika či zneužití této dohody. Plnění dohody je postaveno na monitorování veškerého dovozu a vývozu, systému důveryhodných obchodníků a sdílení veškerých dostupných údajů o tomto zboží.¹⁶⁶ Součástí této úpravy je tak obrovské ulehčení procesu převozu domácích zvířat, dodávek léků, masa, rostlin a dalšího zboží, ke kterému tak bude mít nově Severní Irsko přístup ve stejný čas a za stejných podmínek jako zbytek Spojeného království.¹⁶⁷ Mimo to řeší tato praktická dohoda i úpravu daňového systému a státních dotací. Stávajícím problémem bylo

¹⁶² Post-Brexit agreements. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-relations-with-the-united-kingdom/post-brexit-agreements/>.

¹⁶³ EU-UK relations: Joint Committee adopts new Windsor Framework arrangements and Partnership Council looks to the future. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1841.

¹⁶⁴ Windsor Political Declaration by the European Commission and the Government of the United Kingdom. Dostupné z: https://commission.europa.eu/publications/windsor-political-declaration-european-commission-and-government-united-kingdom_en.

¹⁶⁵ EDGINGTON, Tom. *Brexit: What are the Northern Ireland Protocol and Windsor Framework?* [online].

¹⁶⁶ Windsor Political Declaration by the European Commission and the Government of the United Kingdom. Dostupné z: https://commission.europa.eu/publications/windsor-political-declaration-european-commission-and-government-united-kingdom_en.

¹⁶⁷ RYŠÁNEK, Adam. „*Ted' můžeme zlevnit pivo i v Severním Irsku. "Nový dodatek k brexitu je tu* [online].

uplatňování britských zákonů v Severním Irsku, jelikožse Severní Irsko muselo řídit pravidly jednotného trhu EU, zejména v oblasti daňí, a tak národní vláda nemohla zavést stejné daně ve všech oblastech Velké Británie.¹⁶⁸ Tyto sporné body jsou stále ještě v řešení a připravuje se jejich budoucí ujednání, ale na předběžných kompromisních ujednání panuje oboustranná shoda a jsou považována za nemalý pokrok. Z hlediska procesu vyjednávání je také zajímavá shoda na Stormontské brzdě, doposud platilo v Severním Irsku právo Evropské unie, nová dohoda však přináší pokrok i v tomto, kdy se podařila domluvit možnost přehlasování tohoto práva severoirským parlamentem, ovšem pouze jako krajní řešení.¹⁶⁹

Důsledky

Ani po více než 3 letech po definitivním vystoupení Velké Británie z Evropské unie, kdy Unie přišla o největšího zastávce liberálních myšlenek a oponenta regulací, nelze předpovědět budoucí vývoj a dlouhodobé dopady této události. Nicméně zcela jistě mohou zanalyzovat již známé, krátkodobé důsledky Brexitu a alespoň vytyčit hlavní oblasti, kterých se tato událost v budoucnu dotkne.

Ekonomické důsledky

Momentální obchodní vztah Evropské unie a Spojeného království je založen na Dohodě o obchodu a spolupráci. Velká Británie tím odstoupila z jednotného trhu a zároveň opustila celní unii. Což v celkovém důsledku znamená, že se na ni nevztahuje princip volného pohybu zboží, služeb a osob a byla vyňata i z unijních politik a mezinárodních dohod. Nicméně se obě strany zavázaly na vytvoření netradičně nekomplikované zóny volného obchodu, ve kterém nebudou vzájemně vynucována cla ani kvóty na zboží, ale s větším množstvím pravidel a omezení, než bylo zvykem na společném evropském trhu, například celní kontroly. To se netýká Severního Irska, jelikož na něj se vztahuje dohoda, která je součástí Výstupní dohody.¹⁷⁰

Do té doby byly členské státy EU, spolu s USA a Švýcarskem hlavními obchodními partnery Spojeného království. Téměř 45 % vývozu britského zboží putovalo do zemí EU. Opačným směrem putovalo z EU circa 7 % z celkového vývozu do Velké Británie.¹⁷¹

¹⁶⁸ RYŠÁNEK, Adam. „*Ted' můžeme zlevnit pivo i v Severním Irsku. "Nový dodatek k brexitu je tu* [online].

¹⁶⁹ MCCORMACK, Jayne. *Brexit: What is the Stormont brake?* [online].

¹⁷⁰ DOHODA O OBCHODU A SPOLUPRÁCI. Dostupné z: https://www.brexitinfo.cz/cs_cz/dohoda-o-obchodu-a-spolupraci/.

¹⁷¹ ŠEVČÍKOVÁ, Michaela. *Analysis of The Main Causes of Brexit and Its Potential Consequences:*

Důležitost EU pro Velkou Británii ilustruje stav britského vývozu do EU zveřejněný Světovou bankou v roce 2017, který představuje 12 % britského HDP, zatímco na opačné straně vývoz z EU do Británie tvoří pouze 3% HDP EU.¹⁷² Po Spojených státech amerických byly před odchodem z EU největšími britskými obchodními partnery vyspělé státy Evropské unie, tudíž vzhledem ke zvýšení překážek pro vývoz i dovoz dojde zcela jistě k obecnému poklesu s rozsáhlými škodami pro britskou ekonomiku.¹⁷³

Například centrum pro evropskou reformu a jejich výzkum potvrzuje, že Brexit vážně omezil růst HDP a spolu s covidovou pandemií zapříčinil zhruba 5,2% pokles britské ekonomiky, než kdyby Spojené království EU neopustilo.¹⁷⁴ Britský vývoz do EU se v lednu 2021 snížil o 40,7 %, například pouze vývoz mléčných výrobků dokonce až o 90 %. Zároveň dovoz zboží z Evropské unie do Británie klesl o 28,8 %. Navíc Britská ekonomika zažila za tento měsíc rekordní ponížení o 2,9 %.¹⁷⁵ Za těmito čísly však nestojí pouze samotný Brexit, ale také přetrvávající problémy s pandemií Covid-19. Vzhledem k tomu, že se Spojené království stalo třetí zemí vůči Evropské unii, tak byla změna pocítěna okamžitě po přijetí nových brexitových podmínek. Jen namátkou - zpoždění na hranicích kvůli většímu papírování, složitější procesy (certifikace), zvýšení cen zboží zapříčiněné právě těmito novými náklady či odliv levných pracovních sil z ostatních států EU. Celková výroba britské ekonomiky také zaznamenala propad, a to konkrétně o 1,5 %. Průmyslová produkce Británie poklesla meziročně o 4,9 %. Úřad pro rozpočtovou odpovědnost Spojeného království uvedl, že nejnovější skutečná data jsou v souladu s jeho prognózami, obchodní intenzita ekonomiky Spojeného království by mohla klesnout o 15 % během následující dekády a půl.¹⁷⁶ Většina ekonomů očekávala, že Brexit povede po deseti letech ke snížení ekonomického výkonu Spojeného království o 3,5 % až 8 %, než by tomu bylo bez Brexitu.¹⁷⁷ V druhé polovině roku 2021 se dokonce Británie dostala do fáze nedostatku potravin a surovin v regálech obchodů, a to zejména kvůli odchodu levné pracovní síly z EU, která musela stát kvůli Brexitu a problémům s pracovními vízy opustit (řidiči kamionů, řezníci).¹⁷⁸ Tyto problémy

Proceedings of the 3rd International Conference on European Integration 2016 [online]. (964)

¹⁷² BUGARČIČ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects. (152)

¹⁷³ BUGARČIČ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects. (152)

¹⁷⁴ Brexit je z velké části na vině ztráty 31 miliard pro britskou ekonomiku. Dostupné z:

<https://www.kurzy.cz/zpravy/658180-brexit-je-z-velke-casti-na-vine-ztraty-31-miliard-pro-britskou-ekonomiku/>.

¹⁷⁵ ŠTUKOVÁ, Karolína. *První dopady brexitu: Britský import výrazně klesl. Pocítily to i české firmy* [online].

¹⁷⁶ ISLAM, Faisal. *Brexit: One year on, the economic impact is starting to show* [online].

¹⁷⁷ FRASER, Douglas. *Brexit: The economic impact a year on* [online].

¹⁷⁸ BAHOUNKOVÁ, Petra. *Britské obchody mají prázdné regály. Po brexitu chybí řidiči kamionů a další*

jsou samozřejmě spojené s lockdowny i pandemií koronaviru, avšak vystoupení z EU tuto situaci jen umocnilo. Všechny tyto skutečnosti, které Brexit doprovázejí, samozřejmě slouží jako odstrašující příklad a viditelná zkušenost pro ostatní dezintegračně laděné politické strany a vlády členů Evropské unie. Spojeno s těmito problémy můžeme konstatovat, že euroskeptické hlasy uvnitř EU výrazně utichly. Sama britská centrální banka uznává, že Brexit výrazně zpomalil její ekonomiku a Británie kvůli němu přišla zhruba o 1,3 % HDP, což ani není konečný stav a předpokládá pokles až o 2,8 %.¹⁷⁹ Tato čísla podporují svým názorem například i Dallago a Bugarčić, kteří tvrdí, že ekonomické důsledky budou v krátkodobém měřítku pro Británii spíše negativní a středně negativní pro Evropskou unii, nicméně z hlediska delšího výhledu předpokládají pozitivní dopady pro Velkou Británii, která bude mít možnost nezávislého rozhodování a vytváření své vlastní hospodářské a zahraniční politiky.¹⁸⁰ K tomu se přidává Ševčíková, která také předpokládá, že budoucnost přinese výhody Británii, nikoliv Evropské unii, potažmo celému globálnímu rozpoložení, jelikož došlo k narušení rovnováhy moci.¹⁸¹

Odchod Velké Británie také zapříčinil změnu ekonomiky EU, jejíž hodnota klesla pod hladinu ekonomiky USA. Ztráta výkoné britské ekonomiky, která byla v Evropě po Německu druhá největší a činila 12 % HDP Evropské unie, bude mít nevyhnutelně významný vliv na proměnu evropské i světové ekonomiky.¹⁸² Brexit také znamená odchod jednoho z největších přispěvatelů do společného rozpočtu. Jelikož rozpočet EU musí být vždy vyrovnaný a podíl příspěvku Spojeného království se pohyboval kolem 7 %, znamená to výrazně větší zátěž pro zbývající členské státy, kteří musí tento výpadek nahradit. Na to doplatí zejména méně rozvinuté ekonomiky, jelikož budou nuceni výrazně zvýšit svůj příspěvek do společné kasy.¹⁸³

Integrační důsledky

Když teď opomeneme problematiku skotské nezávislosti, jehož obyvatelé většinově volili pro setrvání Velké Británie v EU a ani jeho přední představitelé se netají ambicemi na

pracovníci [online].

¹⁷⁹ *Brexit způsobil Británii ztrátu 29 miliard liber, říká člen centrální banky. Místní podniky trápí nejistota* [online]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/velka-britanie-brexit-ztraty-investice-penize_2302131816_bko.

¹⁸⁰ DALLAGO, Bruno. THE FUTURE OF EUROPEAN INTEGRATION AND BREXIT: IS BREXIT ONLY BREXIT?. (131)

¹⁸¹ ŠEVČÍKOVÁ, Michaela. *Analysis of The Main Causes of Brexit and Its Potential Consequences: Proceedings of the 3rd International Conference on European Integration 2016* [online]. (967)

¹⁸² BUGARČIĆ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects. (157)

¹⁸³ BUGARČIĆ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects. (150)

vlastní nezávislost a odtržení od království, tak nejpálčivější integrační otázka, která se při odchodu Spojeného království z Evropské Unie naskýtá, je spojena s budoucností tohoto evropského integračního projektu. Zcela přirozeně se začínají ozývat pochyby o směřování s udržitelností Evropské unie, která nebyla odchodu Velké Británie schopna zabránit. Tato problematika je spojena s nacionalistickými a populistickými hnutí, které se poslední dobou v Evropě těší nemalé oblibě a kterým může Brexit nahnat vítr do plachet. Jedná se uskupení tažené Marine Le Pen ve Francii či státy jako Maďarsko a Polsko, které řeší s EU značné rozpory. Tzv. dominoeffect, který by mohl nastat tak přímo souvisí s výkoností britské ekonomiky a jejich postavení po vystoupení, jelikož když se bude Velké Británii dařit a bude schopna být globálním leaderem i mimo evropské struktury, mohou to použít euroskeptické politické strany jako argument pro další exity.¹⁸⁴ Vollaard nepředpokládá vlnu dalších referend o vystoupení, jelikož tvrdí, že čím vyšší jsou náklady na odchod a čím menší je počet alternativních mezinárodních struktur, tím menší je pravděpodobnost úplné dezintegrace, v úvahu připadá maximálně vyjednání opt-out.¹⁸⁵ Evropská dezintegrace tedy dle něj nehrozí, jelikož státy budou spíše sahat po výjimce nebo reformě Evropské unie, ale nedokáží vystoupit, tohoto činu byla schopna jen Velká Británie, kterou Vollaard považuje za jedinou výjimku a to kvůli mnoha faktorům týkajících se historie soužití, geografie, komplikací během členství či národní suverenity a schopnost samostatnosti, a to i díky své vlastní měně.¹⁸⁶ Nicméně na této předpovědi nepanuje u autorů shoda, někteří tvrdí, že se jedná o bezprecedentní šok, který ohrozí globální postavení unie, což je zajisté pravda, avšak také tvrdí, že pokud může takto jednoduše stát odejít, tak potencionálně mohou následovat další, jelikož dle nich Brexit oslabil důvěryhodnost, legitimitu a politickou schopnost Evropské Unie jednat.¹⁸⁷ Kučerová zase tvrdí, že společný postoj a koordinovaný postup všech členských států vůči Velké Británii při vyjednávání vedl ke zvýšení a posílení evropské integrace uvnitř struktur EU.¹⁸⁸ Podobný názor zastává i Zielonka, který argumentuje, že se Brexit může stát faktorem, který přiměje evropské země k podpoře integrace a urychlení a rozšíření evropského integračního procesu. Brexit se tedy stane faktorem integrace, nikoliv dezintegrace.¹⁸⁹ Co je však pro Evropskou unii nejdůležitější, je

¹⁸⁴ RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (2)

¹⁸⁵ CUGLESAN, Natalia. EUROPEAN DISINTEGRATION: A SEARCH FOR EXPLANATIONS (118)

¹⁸⁶ VOLLAARD, Hans. Explaining European Disintegration. (1155)

¹⁸⁷ RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (3)

¹⁸⁸ KUČEROVÁ, Irah. Čtyři zásadní krize EU poslední dekády– efekt chaosu či přílet černé labutě? Dopady krizí na integrační dynamiku. (17)

¹⁸⁹ CZECH, Sławomir a Monika KRAKOWIAK-DRZEWIECKA. The rationale of Brexit and the theories of European integration. (592)

prezentace rychlého jednání, kdy vyjednávací skupina vedena Barnierem dokázala velmi účinně chránit zájmy celé unie a jejích členských zemí. Czech poukazuje na fakt, že v celém procesu vyjednávání o Brexitu to byli právě Britové, kdo nebyl na jednání připraven a tím si znemožnili vyjednání lepších podmínek. Evropská unie naopak jednala v souladu s všemi schválenými a předem stanovenými cíly, se kterými do vyjednávání šla. Evropská unie se tak ukázala jako organizace, která dokáže velmi rychle a účinně jednat a ochránit zájmy všech členských států.¹⁹⁰

Británie sice ztratila možnost vlivu na přetváření evropského práva a jednotného trhu, kvůli celním kontrolám se také sníží její obchod se zeměmi EU a krátkodobě je čeká nestabilita a ekonomický pokles, avšak na druhou stranu získala, co chtěla. Velká Británie se stala suverénním státem s nezávisle vytvářejícími rozhodnutími, mohou lépe a samostatně kontrolovat migrační tok, sami si stanovovat obchodní politiku vůči druhým zemím, neplatí na ně evropská regulace rybolovu a později ukončí i příspěvky do evropského rozpočtu.¹⁹¹

Před i během vyjednávání se spíše předpokládalo, že z tohoto souboje odejde Evropská unie s většími ztrátami než Spojené království, nicméně tyto odhady nebraly v potaz složitý negociační proces ani velmi tvrdý a neústupný postoj Michela Barniera.¹⁹² Reakce na zmíněnou finální dohodu byly z obou táborů spíše střídme. Experti se však shodují, že tvrdý postoj Evropské unie a její mnohem silnější vyjednávací pozice díky velikosti svého vnitřního trhu zapříčinily, že k větším ústupkům byla donucena Velká Británie.¹⁹³ I když zdoluhavé brexitové vyjednávání, spolu s nutnou institucionální proměnou také stálo Evropskou unii čas, peníze i sílu, kterou mohla vynaložit do jiných oblastí, které ji trápí, například migrační problémy, problémy s udržitelností či ruskou agresí.¹⁹⁴

Aplikace teorií

Postfunkcionalismus a jeho aplikace na Brexit

Tato teorie tvrdí, že politizace evropské integrace, ke které došlo kvůli vniknutí této politiky do areny veřejného mínění a nedostatečné kontrole vládních elit nad tímto tématem,

¹⁹⁰ CZECH, Sławomir a Monika KRAKOWIAK-DRZEWIECKA. The rationale of Brexit and the theories of European integration. (592)

¹⁹¹ Analysis of The Main Causes of Brexit and Its Potential Consequences Michaela Ševčíková

¹⁹² KUČEROVÁ, Irah. Čtyři zásadní krize EU poslední dekády– efekt chaosu či přílet černé labutě? Dopady krizí na integrační dynamiku. (11)

¹⁹³ KUČEROVÁ, Irah. Čtyři zásadní krize EU poslední dekády– efekt chaosu či přílet černé labutě? Dopady krizí na integrační dynamiku. (17)

¹⁹⁴ RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. (3)

mobilizovala euroskeptické občany Spojeného království a posílila euroskeptickou identitu. Nejednalo se o celkovou změnu kolektivní identity, ale o vyvolání dočasné změny názoru veřejného mínění, které bylo zmanipulováno na základě předpokladu volebního zisku, čímž byla potvrzena role národní identity v masovém prostředí. Zaměříme-li se na příčiny odchodu Spojeného království z Evropské unie, tak tou největší je podle postfunkcionalistů již zmíněné zpolitizování tématu evropské integrace nacionalisty, kteří z evropské integrace a s tím spojených problémů cíleně udělali téma číslo jedna v celé zemi. S tím je spojena další příčina, vnucená kolektivní identita, ke které došlo zpolitizováním dané události a integračních témat. Kolektivní identita hraje mnohem větší roli pro názor veřejnosti, než pro samotné politiky či zájmové skupiny a musí být dle postfunkcionalistů politicky konstruovaná. Tím se také naplnila postfunkcionalistická předpověď, že politizace integračního tématu je jevem, který později vyústí v integrační paralýzu, která se kvůli neschopnosti britské vlády a evropských institucí izolovat rozhodování o evropských otázkách, přeměnila až v integrační krizi.

Jednou z dalších příčin Brexitu je dle postfunkcionalistů i samotné referendum, které je ukázkou jednoho z kritických důvodů pro vyvolání krize evropské integrace, a to zapojení co nejvíce aktérů do rozhodovacího procesu, přičemž nedochází k rozhodnutí pouze izolovanou elitou, která je vůči manipulaci více odolná. Referendum o Brexitu ilustruje napětí mezi funkční integrací a nacionalistickým odporem. Obě strany veřejné debaty se nikdy nedokázaly propojit.¹⁹⁵ *Remainers* předpovídali ekonomickou dislokaci a zároveň se vyhýbali jakékoli zmínce o evropské identitě. *Leavers* zdůrazňovali národní sebeurčení a vyhýbali se ekonomice slibem navýšení finančních prostředků pro národní zdravotnictví.¹⁹⁶

Souhlasí, že starší teorie dokázaly dřívější krize vysvětlit, ale svět se změnil a evropská integrace nyní funguje zcela jinak, jelikož se téma integrace dostalo od 90. let 20. století do popředí domácí politické diskuse.¹⁹⁷ Postfunkcionalisté tedy předpokládají, že Brexit zapříčinila rozhodovací pravomoc veřejnosti, která byla zmanipulována politizací tohoto tématu a byla jí cíleně a nedobrovolně vnucena kolektivní identita. Tato teorie tedy dokáže, a to velmi výrazně, vysvětlit příčinu Brexitu, ale spíše z pohledu časového rámce. Je schopna

¹⁹⁵ CZECH, Sławomir a Monika KRAKOWIAK-DRZEWIECKA. The rationale of Brexit and the theories of European integration. (598)

¹⁹⁶ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. Grand theories of European integration in the twenty-first century. (1124)

¹⁹⁷ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. (5)

vysvětlit proč k vystoupení došlo zrovna v tomto období a jaké byly události a prvky k tomu vedoucí. Například má největší hodnotu při vysvětlování původu referenda, z jakého důvodu k němu došlo právě v daný okamžik a co bylo jeho zdrojem.¹⁹⁸ Nicméně prvotní a hlavní příčinou Brexitu, jakožto integrační krize, nebylo veřejného mínění, ani zpolitizování tématu, ani vykonstruovaná identita vnucena manipulativními politiky. Což potvrzuje fakt, že v posledních dekáдах docházelo ke zpolitizování evropského tématu na všech úrovních a teritoriích velmi často, přičemž od roku 1993 do roku 2018 se konalo 22 referend a nikdy předtím se nestalo, že by výsledkem těchto dvou činitelů byla evropská dezintegrace. Schimmelfennig sice souhlasí s názorem, že politizace Brexitu vystavila EU vážným problémům a že to je jedna z hlavních podmínek integrační krize, nicméně neměla zásadní a rozhodující vliv na výsledky integrace.¹⁹⁹ Také zastává názor, že postfunkcionalistická teorie má největší výpovědní hodnotu hlavně ve sledování a vysvětlení stagnace či zvyšování integračního procesu jaké k tomu jsou potřeba podmínky a nástroje.²⁰⁰ Webber také postfunkcionalisty kritizuje, že nedokáží přímo předpovědět, zda vůbec k dezintegraci skutečně dojde, pouze předkládají prvky, které dezintegraci mohou doprovázet. Přiznává však postfunkcionalismu tvrzení, že vyhnutí se referendu je zcela jistě významný krok v omezení dezintegrace.²⁰¹

Postfunkcionalismus také kritizuje ostatní teorie, které se snaží vysvětlit příčiny Brexitu, jakožto krize evropské integrace, maximalizací užitku, moci či ekonomickými zájmy a preferencemi. Kritizují zejména Liberální mezivládní přístup, jelikož postfunkcionalisté tvrdí, že kvůli vysokým ekonomickým a politickým nákladům na odchod by žádná vláda úmyslně možnost odchodu z EU nepřijala a navíc odchod Spojeného království z Evropské Unie jen ztěžil reflektoval preference domácích zájmových skupin, tudíž pravá příčina musela být logicky jinde a musela souviset s mobilizací veřejnosti a identitou, což zastánci liberálního mezivládního přístupu nepovažují za důležité, jelikož jsou to dle jejich názoru elity a nikoliv obyvatelstvo a veřejné mínění, kdo v zásadních otázkách rozhoduje.

¹⁹⁸ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. Grand theories of European integration in the twenty-first century. (1124)

¹⁹⁹ WEBBER, Douglas. Trends in European political (dis)integration. An analysis of postfunctionalist and other explanations. (1142–1143)

²⁰⁰ LEUFFEN, Dirk, Berthold RITTBERGER a Frank SCHIMMELFENNIG. Postfunctionalism. (14)

²⁰¹ WEBBER, Douglas. Trends in European political (dis)integration. An analysis of postfunctionalist and other explanations. (1142)

Sociální konstruktivismus a jeho aplikace na Brexit

Sociální konstruktivisté vysvětlují Brexit jako dlouhodobé stejnosměrné směřování britských postojů k EU a integraci občanů, politiků i státu samotného. K formování těchto postojů došlo na základě vnímání vlastní identity, která je pro konstruktivisty, jak nezávislou, tak závislou proměnou, jelikož má vliv na celý proces integrace a zároveň je tímto procesem sama utvářena. Konstruktivismus říká, že je nutné zkoumat a vnímat identitu Spojeného království, jak z historického, tak i z geopolitického hlediska. Například vyzdvihuje „*island identity*”²⁰², což je jeden z konceptů používaných k pojmenování politického a bezpečnostního přístupu Spojeného království k evropské integraci a vyzdvihuje vliv identity v celé debatě o Brexitu. Dalším takovým konceptem je například identita „*standing alone*”.

Pokud se zaměřím na příčiny odchodu Spojeného království z Evropské unie z pohledu sociálních konstruktivistů, tak zjistím, že kritickou roli hrála právě identita. Konkrétně řečeno, rozkol a neslučitelnost mezi identitou britskou, zastupující národní zájem a identitou evropskou, která je vědomě budovaná prostřednictvím sjednocení představy o společenství vytvořením kolektivní historie. Identita má, jak sjednocující, tak rozdělovací moc, protože je institucionalizována prostřednictvím historického, politického a kulturního kontextu.²⁰³ Tento fakt můžeme pozorovat na kampaních zastánců *Remain* a *Leave*, jelikož obě tyto strany využívaly identitu jako hlavní zbraň k přesvědčování občanů ve správnosti směřování britské politiky v rámci evropské integrace. Nacionalistickou kolektivní identitu budovali i sami političtí představitelé, kteří jsou dlouhodobě kritizováni, že jen zřídka kdy informovali veřejnost o pozitivní zprávě související s Evropskou unií a pokud se tomuto tématu přímo nevyhýbali, tak raději kritizovali. Mnoho výzkumů poukazuje na fakt, že široká veřejnost vnímala EU jako ohrožení britské suverenity a že EU pouze nutí dělat členské státy to, co není v jejich nejlepším zájmu, tohoto faktu také patřičně využily přední postavy kampaně *Leave*, která byla založená na znovuzískání národní suverenity.²⁰⁴ Definující jev sociální skupiny, která přijala vlastní identitu je snaha odlišení se od ostatních skupin, a právě tato přijatá identita pak definuje i ostatní skupiny, od kterých se liší. Jak již bylo řečeno, jedinec může přijmout více identit a ten, kdo přijal jako doplňkovou druhou identitu tu evropskou,

²⁰² ALBINGER, Laura Katharina. Constructivism's Relevance to Understanding Brexit. (3)

²⁰³ SORNA, Umme Saima. *Why did Brexit Happen: The Consequences and the Constructivist Theory* [online]. (1)

²⁰⁴ GLENCROSS, Andrew. *Why the UK voted for Brexit: David Cameron's great miscalculation*. (17-41)

volil pro setrvání v Evropské unii.²⁰⁵ S identitou je spojena i další věc, jak již bylo výše zmíněno, tak nekontrolovaná imigrace je objektivně brána za jednu z hlavních příčin nesouhlasu se setrváním v Evropské unii a identita hraje v přístupu k imigraci naprosto klíčovou roli, kterou sociální konstruktivisté dokážou vysvětlit.

Další příčiny Brexitu dle konstruktivistů se týkají norem, hodnot a obecně kultury. Ve spojeném království nikdy historicky nebyly zakořeněné sdílené evropské normy a hodnoty, za téměř 50 let členství zůstalo Spojené království razantně odolné vůči europeizaci, přičemž po celou dobu vidělo EU jako “oni” nikoliv jako “my”. Opět je to dáno identitou, britové nevnímají jako “oni/ti ostatní” některé vzdálené státy jako například Rusko či USA, ale vnímají odlišnou identitu od státu v Evropské unii, například zapojených do východního rozšíření. Vymezují se také vůči novým členům Evropské unie. Proces europeizace, který primárně vede ke změně či redefinici identity, tedy probíhal ve Velké Británii výrazně pomaleji než v ostatních členských státech, a tudíž nebylo naplněno hlavní gró tohoto sociálního učení, tedy přiblížení se příkládání stejným tématům podobnou důležitostí či podobné vnímání vnějšího ohrožení. Ba naopak, jelikož proces europeizace není jednosměrný, jsme byli svědky odcizování se a generování odlišných identit, které vedlo až k finálnímu vyčlenění z konkrétního uskupení. Proč nedošlo k europeizaci můžeme demonstrovat i na teoretických základech položených J. Checkelem, které byly zmíněny v teoretické části. Vyzdvihnu například nenaplnění podmínky o dobrovolnosti změny identity na evropskou, ke které musí dojít z přesvědčení od Evropské unie, nikoliv z donucení, čehož však Evropská unie nebyla schopna. Dále by k této interakci mělo dojít v nezpolitizovaném prostředí, což se bohužel také nestalo. A v neposlední řadě by Velká Británie měla mít nízké množství argumentů proti společenství, s jehož identitou se má ztotožnit, což jak už víme, také nebylo naplněno, ať už se podíváme na vyjednané výjimky či neustálou a hlasitou kritiku politiky EU ze strany Británie.

Tato odlišnost je dána jejich historickou zkušeností, kdy díky britskému impériu měli navázané vztahy spíše s mimo evropskými státy, také kvůli jejich speciálnímu vztahu s USA a obecné představě, že jsou stále samostatná globální velmoc.²⁰⁶ Celková zdrženlivost v začátcích projektu evropských společenství, spolu s dvojnásobným francouzským vetem na přijetí Spojeného království, sounáležitosti s euroskeptickou identitou také výrazně

²⁰⁵ ALBINGER, Laura Katharina. Constructivism's Relevance to Understanding Brexit. (3)

²⁰⁶ GIBBINS, Justin. Theorizing Brexit: UK/EU Relations and International Relations Theory. (1)

napomohla.²⁰⁷ Třetí příčina související s identitou je spojena se samotným britským parlamentem a vládou, konkrétně s vnitřním sporem o legitimitu. Abychom dokázali pochopit proč se vláda a stát vydává určitým směrem a co provádí, musíme nutně znát, jak se daný stát sám identifikuje, za koho se má a jakou si přisuzuje identitu a roli, kterou chce ve světové politice hrát. Také je nutné vědět v jakém je tato identita souladu s identitou Evropské unie, která se chce světu prezentovat jako spojená nezávislá a sdílená Evropa. Brexit lze tedy očima sociálních konstruktivistů chápat jako výsledek konfliktu dlouhodobě zakořeněné britské národní identity s identitou evropskou, produkt geografie, geopolitiky a historie Spojeného království, která byla vnímána jako neslučitelná s rostoucí evropskou identitou. Sociální konstruktivisté dokážou vysvětlit prvotní, hlavní i vedlejší příčiny Brexitu, jakožto integrační krize, je schopen i další krize tohoto formátu předpovídat. Brexit tedy představuje jen další stádium v tomto pokračujícím vztahu mezi Evropskou unií a státem postaveného spíše na odlišnosti než na podobnosti se sousedními státy.

Liberální mezivládní přístup a jeho aplikace na Brexit

Z pohledu tohoto teoretického přístupu jsou zdroje integračních krizí převážně exogenního původu vůči integračnímu procesu. Integrační krize mohou být důsledkem ekonomických či bezpečnostních hrozeb v širším mezinárodním prostředí. Toto tvrzení by se dalo uznat jako pravdivé v předchozích integračních krizích, nicméně na Brexit aplikovat nelze.²⁰⁸ Teoreticky zdůraňuje význam domácích zájmových skupiny při utváření preferencí vlád, jakožto první úroveň z trojúrovňové hry evropské integrace, což by mohlo potencionálně představovat nějakou roli veřejného mínění, nicméně hlavním hráčem jsou stále vnitrostátní ekonomické zájmy, které formují postoje národních vlád, nikoliv role elektorátu.²⁰⁹ Tato teorie nepřikládá téměř žádnou váhu jak identitě, tak veřejnému mínění či elektorátu, i když okrajově připouští, že se preference států mohou měnit v důsledku změn na domácí půdě, jako jsou volby či referenda, které přetvoří zájmy domácí ekonomiky natolik, že může dojít až ke zpochybnutí původních mezivládních preferencí. Což může vyústit k poklesu prointegračního smýšlení, které může v důsledku znamenat i vystoupení z

²⁰⁷ SORNA, Umme Saima. *Why did Brexit Happen: The Consequences and the Constructivist Theory* [online]. (1)

²⁰⁸ DINAN, Desmond, Neill NUGENT, WilliamE. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. *Theorising Crisis in European Integration*. (3)

²⁰⁹ HOBOLT, Sara B. a Christopher WRATIL. *Public opinion and the crisis: the dynamics of support for the euro*. (239)

EU.²¹⁰

Zastánci Liberálního mezivládního přístupu se bohužel musí smířit s tím, že Brexit, jakožto krizi evropské integrace, vysvětlit nedokážou. Základní premisou jejich teorie je, že vláda, která jde vyjednávat na pole mezinárodních vztahů, reflektuje zájmy klíčových zájmových skupin ve státě a podle toho poté formuje národní preference. Na základě výzkumu zpracovaného Jensenem a Snaithovou mezi lety 2015 a 2016, kteří analyzovali názory, zájmy a preference nevlivnějších domácích hráčů a skupin ve Velké Británii, kteří nejvíce ovlivňují politická rozhodnutí v zemi, můžeme potvrdit, že nebyly nalezeny žádné důkazy, které by potvrdily tezi liberálního mezivládního přístupu, že finální vládní rozhodnutí alespoň z části reflektovalo názory vlivných domácích skupin, jelikož drtivá většina z nich dávala aktivně či pasivně přednost setrvání v Evropské unii.²¹¹ Když bychom více detailněji rozebrali podnikový sektor, zde zastoupený Konfederací britského průmyslu (CBI), která měla historicky velký vliv na určování zejména politiky týkající se EU, zjistíme, že několik měsíců před referendem obhajovala postoj setrvání v EU a prostřednictvím svých vztahů aktivně tlačila na Camerona a konzervativní stranu, aby našla z této situace východisko, které umožní setrvání v Evropské unii a to i přes to, že konfederace silně podporovala názor Camerona, že EU není dostatečně konkureční.²¹² I Britská bankovní skupina (BBA) se snažila důrazně zasadit o udržení si členství v Evropské unii a čerpání výhod jednotného trhu, a to zejména kvůli obavám z nákladů na vystoupení.²¹³ Dalším odvětvím koncentrující zájmové skupiny je britské zemědělství. Britští zemědělci se těšili z obrovského množství přílivu dotací, které čerpali z programu společné zemědělské politiky a také z výhod jednotného trhu. Ačkoliv 73 % celkového britského zemědělského vývozu směřuje do ostatních států EU, musíme zmínit, že Spojené království je čistým dovozcem zemědělských produktů, dovoz z EU je circa 2krát větší, než vývoz putující opačným směrem.²¹⁴ Jednoznačný názor uvnitř Národního svazu zemědělců zjištěn nebyl, nicméně i tady se velmi často objevovali výhrady k pravděpodobosti, že vláda nahradí tučné dotace,

²¹⁰ DINAN, Desmond, Neill NUGENT, WilliamE. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. *Theorising Crisis in European Integration*. (4)

²¹¹ JENSEN, Mads Dagnis a Holly SNAITH. *When politics prevails: the political economy of a Brexit*. (1308)

²¹² JENSEN, Mads Dagnis a Holly SNAITH. *When politics prevails: the political economy of a Brexit*. (1304)

²¹³ JENSEN, Mads Dagnis a Holly SNAITH. *When politics prevails: the political economy of a Brexit*. (1305)

²¹⁴ JENSEN, Mads Dagnis a Holly SNAITH. *When politics prevails: the political economy of a Brexit*. (1305)

kteře zemědělců z EU čerpají, a také se většina zástupců obávala možného rizika spojeného z odlivem pracovní síly a následné nekonkurenceschopnosti vůči ostatním členským státům.²¹⁵ I Schimmelfennig potvrzuje, že většina podnikatelské komunity a zájmových skupin se hlasitě vyslovovala proti odchodu z Evropské unie a i například ministerstvo financí, různé poradenské společnosti a think-tanky se shodovali na tom, že Brexit není ekonomicky výhodný, což zrcadlilo i názor globálních hráčů jako OECD či MMF.²¹⁶ Na základě těchto poznatků, mohu tvrdit, že navzdory významným ekonomickým důsledkům potenciálního brexitu, se stranické politické faktory ukázaly jako významnější a vlivnější při určování budoucího směru a politické debaty, než názory lobbystických skupin.

V čem však vidím přínos liberálního mezivládního přístupu, co se týče Brexitu, je zcela jistě proces vyjednávání, který je dle nich založený na teorii her. V procesu vyjednávání byla hlavním britským hráčem vláda, rozhodující vliv neměli občané, ale právě vládní představitelé, kteří byli jasným motorem vyjednávání za britskou stranu. Jak už bylo zmíněno v teoretické části práce, jednání nejčastěji končí kompromisem a podle zastánců liberálního mezivládního přístupu je jasně výhodou na té straně, která má menší zájem na konkrétní problematice a není tak nucena k větším ústupkům, jelikož i když nedojde k prosazení všech jejich preferencí, tak i v tom případě získají.

V případě Brexitu je vyšší vyjednávací síla zcela jistě na straně Evropské unie, a to jak síla materiální, tak institucionální.²¹⁷ Tvrzení, že Velká Británie má mnohem více co ztratit, než Evropská unie, která byla při vyjednávání tím, kdo určoval podmínky a směr, potvrzují i zastánci postfunkcionalistické teorie Hooghe a Marks.²¹⁸ Z materiálního hlediska mohou ztratit obě strany, nicméně vzájemná závislost hraje do karet více Evropské Unii, jelikož jak už bylo zmíněno, tak do EU směřuje 44 % britského vývozu, zatím co opačným směrem pouze 6-7 % vývozu EU. Pokud bychom se podívali na to hledisko institucionální, tak to také zvýhodňuje Evropskou unii, jelikož Británie musí jednat s EU jako s celkem, který je zastoupený Evropskou komisí, což spolu s faktem, že dohoda o vystoupení musí být odsouhlasena Evropským parlamentem, zvýrazňuje vyjednávací sílu a jednotu Evropské

²¹⁵ JENSEN, Mads Dagnis a Holly SNAITH. When politics prevails: the political economy of a Brexit. (1305)

²¹⁶ SCHIMMELFENNIG, Frank. Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union. (1589)

²¹⁷ SCHIMMELFENNIG, Frank. Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union. (1588)

²¹⁸ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. Grand theories of European integration in the twenty-first century. (1123)

unie. Plus 2leté ohraničení pro přijetí takové dohody, se kterou jsou v souladu všechny státy Evropské unie, jinak dojde ke scénáři vystoupení s největší možnou materiální škodou.²¹⁹ Pokud ovšem členové EU jednomyslně neodsouhlasí prodloužení vyjednávání. Navíc jakákoliv budoucí smlouva přesahující rámec základní dohody o volném obchodu, musí být ratifikována národními parlamenty všech členských států.²²⁰

Ve vyjednávacích pokynech zveřejněných Evropskou komisí v roce 2017 stojí několik zásad, kterými jsou zachování integrity jednotného trhu, odlišná práva pro členy a nečleny EU a vyjednávání jednotného balíčku, tedy žádné oddělené dohody a jednání v různých politikách.²²¹ Již první dohoda o vystoupení z prosince 2017 reflektuje převážně požadavky evropské strany, a tedy velmi výrazně odráží silné vyjednávací pozice Evropské unie. Jen namátkou, Velká Británie se zavázala dodržet veškeré finanční závazky plynoucí ze stávajícího finančního rámce, což prvotně odmítala, dal například Spojené království zaručilo vyhnoutí se tvrdí hranice mezi dvěma Irsky a v neposlední řadě potvrdilo zaručení práv občanům EU pobývajících na svém území.²²² Zároveň také došlo k potvrzení teze liberálního mezivládního přístupu o výsledku vyjednávání, které vždy končí kompromisem a nedojde k naplnění nejpesimističtějšího scénáře, který si nikdo nepřeje, v tomto případě reprezentovaného odchodem Británie z EU bez dohody.²²³

Dalším nedostatkem Liberálního mezivládního přístupu je neschopnost podobnou krizi předpovědět, či alespoň očekávat její výsledek. I přesto, že s krizí v integračním procesu počítají, jelikož může dojít k tzv. deadlocku, tedy patové situaci neschopné změnit status quo, pramenící z rozdílných preferencí, tak dle nich nemůže krize dojít až k finální dezintegraci. Tento předpoklad je postaven na jejich kladení důrazu na elity a racionální zájmy, nikoliv na veřejné mínění a pocity národní identity.²²⁴ Zároveň přidávají argument, že vzájemná ekonomická provázanost a spolupráce členských států Evropské unie je na tak

²¹⁹ SCHIMMELFENNIG, Frank. Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union. (1590)

²²⁰ SCHIMMELFENNIG, Frank. Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union. (1590)

²²¹ *Special meeting of the European Council (Art. 50) (29 April 2017) - Guidelines*. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/21763/29-euco-art50-guidelinesen.pdf>. (3)

²²² SCHIMMELFENNIG, Frank. Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union. (1590-1591)

²²³ IOANNOU, Demosthenes, Patrick LEBLOND a Arne NIEMANN. European integration and the crisis: practice and theory. (164-165)

²²⁴ KUHN, Theresa. Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?. (1226)

vysoké úrovni, že jen ztěží může k dezintegraci dojít.²²⁵ Tato slova potvrzuje i sám Moravcsik, dle kterého žádná teze v této teorii nepředpokládá možnost dezintegrace, tím spíše vzájemně ekonomicky nezávislejšího a nejpropojenějšího kontinentu, Moravcsikova předpověď tedy byla milná, jelikož tvrdí, že vystoupení Británie nepřijde a nezmění to žádný výsledek referenda.²²⁶ Moravcsik předpokládal, že výsledek referenda povede k novým projednáváním stávajících podmínek členství v EU, že pouze dojde k přenastavení fungování a vyjednání některých změn v tomto vztahu, jelikož globalizace dle něj zapříčinila extrémně silné vazby britských zájmových skupin k EU, kteří se na ni spolehnou při stabilizaci obchodu, investic i v otázkách národní bezpečnosti.²²⁷

Liberální mezivládní přístup přiznává, že krize vedou spíše k budoucímu posílení evropské integrace.²²⁸ I přesto, že výsledek integrace závisí na mezivládních preferencích a mocenské konstelaci. Jak již bylo zmíněno, tak výsledek vystoupení Velké Británie z Evropské Unie zastánci této teorie nepředpokládali, a s tím je také spojen jejich názor, že Brexit nebude mít podstatný vliv ani na Spojené království, ani na Evropskou unii, jelikož průběh evropské integrace závisí na výhodách spolupráce zprostředkované mezivládním vyjednáváním a mezivládní vyjednávání nezávisí na výsledcích jakéhokoliv referenda, ale pouze na ekonomických zájmech a relativní vyjednávací moci. Proto Moravcsik tvrdí, že Brexit bude mít dopady pouze na domácí politiku Velké Británie.²²⁹

²²⁵ WEBBER, Douglas. How likely is it that the European Union will disintegrate? A critical analysis of competing theoretical perspectives. (358)

²²⁶ WEBBER, Douglas. Trends in European political (dis)integration. An analysis of postfunctionalist and other explanations. (1137-1138)

²²⁷ WEBBER, Douglas. Trends in European political (dis)integration. An analysis of postfunctionalist and other explanations. (1138)

²²⁸ IOANNOU, Demosthenes, Patrick LEBLOND a Arne NIEMANN. European integration and the crisis: practice and theory. (167)

²²⁹ HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. Grand theories of European integration in the twenty-first century. (1123)

Závěr

Již od prvních momentů po zveřejnění výsledku referenda, kdy se většina obyvatelstva Spojeného království vyjádřila pro odchod z Evropské unie, nastala obrovská vlna komentářů a výzkumů, zabývajících se příčinami a důvody této nevídané události. Ve světě se objevovalo mnoho příčin, ať už souvisejících s nekontrolovatelnou imigrací, rasismem, xenofobií, populistickou kampaň, euroskeptickým prostředím, možností referenda, problému s identitou a odlišnou kulturou či prostým nesouhlasem se členstvím, směřováním celé evropské integrace nebo ekonomickými náklady. Nutno podotknout, že všechny zmíněné důvody jsou alespoň z části založené na faktech a jsou zcela jistě relevantní při zkoumání příčin odchodu Velké Británie z Evropské unie. Nicméně kromě problému kulturního a identitárního přikládá většina největší pozornost hlavně nedávným problémům a událostem, což je při nejmenším zavádějící. Pokud se snažíme vysvětlit Brexit jako integrační krizi, musíme vzít v potaz i dávnou minulost, která začíná ještě dříve, než se Británie vůbec do evropského integračního procesu zapojila. Právě proto je nutné přikládat váhu i historickému kontextu, geografii a geopolitické hře, s čímž souvisí odlišný historický vývoj, a to jak identitární, tak i náboženský, právní, ekonomický, a také zcela jiné národní myšlení.

Na základě zhodnocení literatury, prvotních pramenů a po nastudování teoretických přístupů a konceptů, byla formulována 1 hlavní a 2 vedlejší výzkumné otázky. V práci byly předem stanoveny tři hypotézy, reprezentující několik nezávislých proměnných, a to konkrétně veřejné mínění a politizaci, kolektivní identitu a europeizaci a vládní vyjednávání spolu s domácími zájmovými skupinami. Předkládaná diplomová práce si kladla za cíl zjistit, zda je nějaká stávající teorie evropské integrace schopna, na základě svých tezí a podmínek, vysvětlit krize evropské integrace, přičemž nám posloužil Brexit jako případ k analýze. Druhotnými cíly bylo najít odpověď na otázky týkající se průběhu a důsledků Brexitu a zda jsou teorie schopny takový dezintegrační jev do budoucna předpokládat. Pomocí metody shody a aplikace teorií došlo k naplnění všech cílů práce.

První hypotéza byla stanovena následovně: *Brexit, jakožto krize evropské integrace, je důsledkem politizace integračního tématu a nutnosti reflektování silného názoru britské veřejnosti s možností referenda.* Tato hypotéza odráží názor zejména postfunkcionalistických autorů, jako jsou například Hooghe a Marks, kteří vysvětlují Brexit spíše na základě nedávných událostí souvisejících s politizací Brexitového problému a

identitárních otázek, využití tématu integrace domácí politickou scénou, ideologickými otázkami tamních politických stran a možností občanů vyjádření se v referendu. I přesto, že stežejním bodem této teorie je politizace a veřejné mínění, tak se také opírá o kolektivní identitu, nicméně v jejich pojetí se jedná o krátkodobou a vykonstruovanou kolektivní identitu britských občanů, kterým byla vštěpena nedobrovolně manipulativními politickými stranami a jejich představiteli. Dle argumentů poskytnutých v této práci však za vystoupením Velké Británie z Evropské unie stály jiné události a jevy než jen politizace tématu, tudíž tato hypotéza byla vyvrácena. Ačkoliv, nutno podotknout, že i postfunkcionalistická teorie má v otázkách týkajících se evropské integrace a krizí co říci. Nepochybně je to velmi pomocná a validní teorie i pro zkoumání Brexitu, jelikož dokáže poskytnout okolnosti a podmínky, ke kterým musí dojít, aby z toho mohla integrační krize vyústit. Ať už to je podmínka politizace tématu či referenda, což je zárodek případné integrační krize. Postfunkcionalismus tedy spíše vysvětluje proces referenda a udává časový rámec Brexitu, tím je myšleno, že předkládá důkazy pro to, proč k vystoupení Británie z EU došlo nyní, než že by dokázal vysvětlit prvotní a hlavní příčiny této dezintegrační tendence.

Druhá testovaná hypotéza zní: *Brexit, jakožto krize evropské integrace, je důsledkem dlouhodobě odlišné národní identity, která je v rozkolu s tou evropskou, nedostatečné europeizace a minimálním splynutím národních a evropských norem.* Hypotéza založená na představách autorů vyzdvihujících zejména roli identity. Prvotní odlišností od ostatních, je konstruktivistická představa, vysvětlující Brexit spíše jako proces než aktuální událost. Vnímají Brexit z široké perspektivy spojené s historií, geografii, geopolitikou a kolektivní identitou. Argumentují, že Brexit reflektuje dlouhodobé směřování britských postojů, ať už občanů či vládních elit, k EU a evropské integraci. Za těmito postoji stojí dlouhodobě zakořeněná národní identita, která je v rozporu s tou evropskou již od počátku integrace. Samotný vstup Velké Británie do Evropského společenství se nesl v duchu politického rozhodnutí, kdy se báli o své geopolitické postavení, i když toto rozhodnutí bylo podepřeno vidinou ekonomického prospěchu. Ovšem narozdíl od ostatních přistupujících států, nevstupovali do společenství kvůli přijímání evropské identity, že by chtěli sdílet podobná smyšlení a normy, pouze se tento krok jevil v tu dobu jako nejatraktivnější. Tedy ani po vstupu do Evropského společenství se nekonala výrazná změna kolektivní národní identity, směrem k hodnotám a normám společenství. Po celou dobu členství nedošlo téměř k žádné europeizaci Spojeného království, což dokazují předložené analýzy a výzkumy, které vyzdvihují názory britského veřejného mínění k evropské integraci během celého času.

Jelikož, jak je v práci argumentováno, hlavními příčinami Brexitu byla národní kolektivní identita, která zde byla po staletí budována a umocňována kampaňmi a vyjádřeními politiků a masmedií protievropskou rétorikou, spolu se silným zakořeněným euroskepticismem a neochotou europeizace, tak byla potvrzena druhá hypotéza, která podporuje tvrzení sociálního konstruktivismu. Vystoupení Spojeného království z Evropské unie je jen další etapa celého dlouhodobého vztahu těchto dvou subjektů, ke které by dříve či později stejně došlo, a to kvůli důvodům podporující tvrzení sociálních konstruktivistů. To, že byla problematika související s identitou tím nejzásadnějším, potvrzuje například i souboj kampaň. Remainers se snažili stavět celou kampaň na ekonomických a hospodářských otázkách, kdežto zastánci britského odchodu z EU tlačili do popředí společenské diskuse imigraci a další témata úzce spojená s národní identitou.

Třetí a poslední hypotéza, jejíž platnost byla ověřována, zní následovně: *Brexit, jakožto krize evropské integrace, je důsledkem vyjednávání, ve kterém britská vláda reprezentovala názory a preference zájmových skupin a dalších domácích subjektů.* Práce neshledala žádný podpůrný důkaz, který by potvrdil, že k Brexitu došlo na základě vyjednávání vládních preferencí, které jsou v souladu se zájmy hlavních domácích zájmových skupin a subjektů ovlivňujících vládní rozhodnutí. Naopak předložená analýza toto tvrzení přímo vyvrací, kdy si téměř žádná domácí lobby skupina odchod Velké Británie z Evropské unie nepřála. Většina si totiž uvědomovala ekonomickou náročnost odchodu. Zastánci liberálního mezivládního přístupu také argumentují, že Brexit byl prostě v tuto chvíli jen vládní preferencí a každý stát by v této situaci provedl to samé, nehledě na ostatní neekonomické faktory, rozhodovaly objektivně definované státní zájmy. Nicméně kritici říkají, že žádná vláda by úmyslně k vystoupení nesáhla, a to zejména kvůli ekonomické a politické náročnosti a malému množství alternativ. Zároveň protagonisté tohoto teoretického přístupu naprosto opomíjejí veřejné mínění či názory obyvatelstva, jelikož oni nejsou tím, kdo v zásadních otázkách rozhoduje. Připisují i naprosto minimální roli identitě a historické specifičnosti v otázkách Brexitu, tudíž tato třetí stanovená hypotéza byla také vyvrácena. Tato teorie Brexitu, tedy i ostatní integrační krize, nedokázala ani předpovídat, jelikož i po výsledku referenda, Moravcsik tvrdil, že vystoupení Británie není na pořadu dne, což odráží jejich obecný názor, kdy dezintegraci téměř vylučují, jelikož nejpesimističtější scénářem vládního vyjednávání, může dle nich být maximálně deadlock. V čem však lze spatřit význam této teorie v Brexitové problematice, tak zcela jistě při analyzování procesu vyjednávání. Brexitové vyjednávání již od první chvíle kopírovalo proces vyjednávání

stanovené liberálním mezivládním přístupem. Zejména tvrzení, že vyjednávání vždy končí kompromisem, či rozložení vyjednávací síly, kdy byla Británie kvůli většímu zájmu na finální dohodě nucena k větším ústupkům, přesně zrcadlí teorii vyjednávání stanovenou tímto integračním konceptem.

Summary

From the first moments after the referendum result was published, when the majority of the UK population voted to leave the European Union, there was a huge wave of commentary and research into the causes and reasons for this unprecedented event. Many causes have been raised around the world, whether related to uncontrolled immigration, racism, xenophobia, populist campaigning, the Eurosceptic environment, the possibility of a referendum, identity and cultural issues, the economic costs or simple disagreement with membership and the direction of European integration as a whole. It should be noted that all of these reasons are at least partly based on facts and are certainly relevant when examining the reasons for the UK's departure from the European Union. However, apart from the cultural and identity issue, most of the attention most people give to recent issues and events is misleading in the slightest. If we are trying to explain Brexit as an integration crisis, we must also take into account a long history that begins before Britain ever joined the European integration process. This is why historical context, geography and geopolitical play must also be given weight, which entails a different historical development, both in terms of identity, religion, law, economics and an overall different national mindset.

Based on the literature review, primary sources and after studying theoretical approaches and concepts, 1 main and 2 secondary research questions were formulated. Three hypotheses representing several independent variables were pre-established in the work, namely public opinion and politicization, collective identity and Europeanization, and government negotiations and domestic interest groups. The present thesis aimed to find out whether any existing theory of European integration is able, based on its theses and conditions, to explain the crises of European integration, using Brexit as a case to analyse. Secondary objectives were to find answers to questions concerning the course and consequences of Brexit and whether theories are able to predict such a disintegration phenomenon in the future. Using the method of congruence and application of theories, all the objectives of the thesis were met.

The first hypothesis was stated as follows: *the Brexit, as a crisis of European integration, is a consequence of the politicization of the integration issue and the need to reflect the strong opinion of the British public with the possibility of a referendum.* This hypothesis reflects the view of mainly postfunctionalist authors, such as Hooghe and Marks, who explain Brexit more on the basis of recent events related to the politicisation of the Brexit problem and identity issues, the use of the integration theme by the domestic political scene, the ideological issues of the local political parties and the possibility of citizens expressing themselves in a referendum. Despite the fact that the main point of this theory is politicisation and public opinion, it also relies on collective identity, however, in their conception it is a short-term and imposed collective identity of British citizens who have been instilled involuntarily by manipulative political parties and their representatives. However, according to the arguments provided in this thesis, events and phenomena other than the politicisation of the issue were behind the UK's withdrawal from the European Union, hence this hypothesis has been refuted. Although, it should be noted that postfunctionalist theory also has something to say on issues concerning European integration and crises. Undoubtedly, it is a very helpful and valid theory also for examining Brexit, as it can provide the circumstances and conditions that must occur for an integration crisis to result. Whether it is the condition of politicization of the issue or a referendum, which is the germ of a possible integration crisis. Postfunctionalism therefore explains the referendum process and gives a timeframe for Brexit, by which is meant that it presents evidence for why Britain's withdrawal from the EU has happened now, rather than being able to explain the root and primary causes of this disintegrative tendency.

The second hypothesis tested is: *Brexit, as a crisis of European integration, is the result of a long-standing distinct national identity that is at odds with the European one, a lack of Europeanisation and a minimal fusion of national and European norms.* A hypothesis based on the authors' ideas highlighting in particular the role of identity. The primary difference from the others, is the constructivist notion, explaining Brexit as a process rather than an actual event. They see Brexit from a broad perspective, linked to history, geography, geopolitics and collective identity. They argue that Brexit reflects the long-term trajectory of British attitudes, whether of citizens or ruling elites, towards the EU and European integration. Underlying these attitudes is a long-entrenched national identity that has been at odds with that of Europe since the beginning of integration. The UK's entry into the European Community was itself a political decision, with Britain concerned about its

geopolitical position. While it is true that this decision was also motivated by a vision of economic gain. However, unlike the other accession states, they did not join the community because they were adopting a European identity, that they wanted to share similar values and norms, only that this move seemed the most attractive at the time. Thus, even after joining the European Community, there was no significant change in the collective national identity, towards the values and norms of the Community. Throughout the period of membership there has been almost no Europeanisation of the UK, as evidenced by the analysis and research presented here, which highlights the views of British public opinion over time towards European integration. Since, as the thesis argues, the main causes of Brexit were the national collective identity that had been built up over centuries and reinforced by campaigns and statements of anti-European rhetoric by politicians and the mass media, along with a strong entrenched Euroscepticism and a reluctance to Europeanise, the second hypothesis that supports the claim of social constructivism has been confirmed. The UK's withdrawal from the European Union is just the next stage in the whole long-term relationship between the two entities, which would have happened sooner or later anyway, for reasons that support the social constructivist claim. That identity-related issues have been the most crucial is borne out, for example, by the duelling campaigns. Remainers sought to base their entire campaign on economic and financial issues, whereas supporters of Britain leaving the EU pushed immigration and other issues closely linked to national identity to the forefront of the social debate.

The third and final hypothesis tested is that: *Brexit, as a crisis of European integration, is the result of a negotiation in which the British government represented the views and preferences of interest groups and other domestic actors.* The thesis found no supporting evidence to confirm that Brexit occurred as a result of the government's negotiating preferences being aligned with the interests of the main domestic interest groups and actors influencing government decisions. In contrast, the analysis presented here directly refutes this claim, with almost no domestic lobby group wanting the UK to leave the European Union. Indeed, most were aware of the economic cost of leaving. Advocates of the liberal intergovernmental approach also argue that Brexit was simply a government preference at this point, and any state would have done the same in this situation, regardless of other non-economic factors, decided by objectively defined national interests. However, critics say that no government would deliberately resort to withdrawal, mainly because of the economic and political difficulty and the small number of alternatives. At the same time, the protagonists

of this theoretical approach completely disregard public opinion or the views of the population, since they are not the ones who decide on fundamental issues. They also attribute an absolutely minimal role to identity and historical specificity in Brexit issues, hence this third stated hypothesis has also been refuted. This theory could not even predict Brexit, and therefore other integration crises, as even after the referendum result, Moravcsik argued that Britain's withdrawal was not on the agenda, reflecting their general view where disintegration is almost ruled out, as the most pessimistic scenario for government negotiations, according to them, can only be a deadlock at most. However, where one can see the relevance of this theory to the Brexit issue is certainly in analysing the negotiation process. From the very first moment, the Brexit negotiations have replicated the negotiation process set out by the liberal intergovernmental approach. In particular, the assertion that negotiations always end in compromise, or the distribution of bargaining power, where Britain was forced to make greater concessions because of the greater interest in the final deal, accurately mirrors the theory of negotiation set out by this integration approach.

Použitá literatura

ALBINGER, Laura Katharina. Constructivism's Relevance to Understanding Brexit. *E-International Relations* [online]. Malmö University, 2020, 8. 6. 2020, **2020**, 1-5 [cit. 2022-12-12]. ISSN 2053-8626. Dostupné z: <https://www.e-ir.info/2020/06/08/constructivisms-relevance-to-understanding-brexit/>

ARNORSSON, Agust a Gylfi ZOEGA. On the causes of Brexit. *European Journal of Political Economy* [online]. Amsterdam: Elsevier B.V, 2018, **55**, 301-323 [cit. 2023-04-09]. ISSN 0176-2680. Dostupné z: doi:10.1016/j.ejpoleco.2018.02.001

BAHOUNKOVÁ, Petra. *Britské obchody mají prázdné regály. Po brexitu chybí řidiči kamionů a další pracovníci* [online]. Praha: Česká televize, 2021 [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3363372-britske-obchody-maji-prazdne-regaly-po-brexitu-chybi-ridici-kamionu-a-dalsi-pracovnici>

BÖRZEL, Tanja A. a Thomas RISSE. A Litmus Test for European Integration Theories: Explaining Crises and Comparing Regionalisms. *KFG Working Paper Series* [online]. Berlin: Freie Universität Berlin., 2018, 2018, (85) [cit. 2022-12-26]. ISSN 1868-7601. Dostupné z: doi:10.17169/refubium-559

BÖRZEL, Tanja A. a Thomas RISSE. From the euro to the Schengen crises: European integration theories, politicization, and identity politics. *Journal of European public policy* [online]. Routledge, 2018, **25**(1), 83-108 [cit. 2022-09-30]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2017.1310281

Brexit je z velké části na vině ztráty 31 miliard pro britskou ekonomiku. *Kurzy* [online]. 2022, 21 June 2022 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/zpravy/658180-brexit-je-z-velke-casti-na-vine-ztraty-31-miliard-pro-britskou-ekonomiku/>

BUGARČIĆ, Filip a Marijana SIMIĆ. Brexit: Causes and expected effects. *Škola Biznisa* [online]. Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad, 2019, **2019**(1), 145-161 [cit. 2023-04-09]. ISSN 1451-6551. Dostupné z: doi:10.5937/skolbiz1-19196

CHECKEL, Jeffrey T. Social construction and integration. *Journal of European Public Policy* [online]. 1999, **6**(4), 545-560 [cit. 2022-12-08]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/135017699343469

CUGLESAN, Natalia. EUROPEAN DISINTEGRATION: A SEARCH FOR EXPLANATIONS. *Journal of Liberty and International Affairs (Bitola)* [online]. Institute for Research and European Studies, 2020, **5**(3) [cit. 2023-04-09].

CZECH, Sławomir a Monika KRAKOWIAK-DRZEWIECKA. The rationale of Brexit and the theories of European integration. *Oeconomia Copernicana* [online]. 2019, **10**(4), 589-602 [cit. 2022-04-18]. ISSN 2353-1827. Dostupné z: doi:10.24136/oc.2019.028

DALLAGO, Bruno. THE FUTURE OF EUROPEAN INTEGRATION AND BREXIT: IS BREXIT ONLY BREXIT?. *Acta oeconomica* [online]. AKADÉMIAI KIADÓ,

2016, 66(s1), 111-136 [cit. 2023-04-09]. ISSN 0001-6373. Dostupné z: doi:10.1556/032.2016.66.S1.7

DENNISON, James a Noah CARL. The ultimate causes of Brexit: history, culture, and geography. *The London School of Economics and Political Science* [online]. London, 2016 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/explaining-brexit/>

DINAN, Desmond, Neill NUGENT, WilliamE. PATERSON a Frank SCHIMMELFENNIG. Theorising Crisis in European Integration. In: DINAN, Desmond, Neill NUGENT a William E. PATERSON. *The European Union in Crisis* [online]. London: Macmillan Education UK, 2017, 2017-07-15, s. 316-335 [cit. 2022-03-21]. ISBN 978-1-137-60426-2. Dostupné z: doi:10.1057/978-1-137-60427-9_16

DOHODA O OBCHODU A SPOLUPRÁCI. *Brexitinfo* [online]. Česká republika: Úřad vlády ČR [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: https://www.brexitinfo.cz/cs_cz/dohoda-o-obchodu-a-spolupraci/

DRULÁK, Petr. *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-725-6.

DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7.

ECKSTEIN, Harry. Congruence Theory Explained. *CSD Working Papers*. UC Irvine: Center for the Study of Democracy, 1997. Dostupné také z: <https://escholarship.org/uc/item/2wb616g6>

EDGINGTON, Tom. *Brexit: What are the Northern Ireland Protocol and Windsor Framework?* [online]. United Kingdom: BBC News, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/explainers-53724381>

EU-UK relations: Joint Committee adopts new Windsor Framework arrangements and Partnership Council looks to the future. *Consilium Europa* [online]. [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1841

EUROPEAN COUNCIL. *Special meeting of the European Council (Art. 50) (29 April 2017) - Guidelines*. Brusel, 29 April 2017, (EUCO XT 20004/17), 9 s. Dostupné také z: <https://www.consilium.europa.eu/media/21763/29-euco-art50-guidelinesen.pdf>

FRASER, Douglas. *Brexit: The economic impact a year on* [online]. United Kingdom: BBC News, 2021 [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-business-59741804>

GERRING, John. *Case study research: principles and practices*. New York: Cambridge University Press, 2007, x, 265 s. : il. ; 24 cm. ISBN 978-0-521-67656-4.

GIBBINS, Justin. Theorizing Brexit: UK/EU Relations and International Relations Theory. *International Virtual Conference on Social Sciences* [online]. 2020, 28. May, 2020 [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/342786910_Theorizing_Brexit_UKEU_Relation

s_and International Relations Theory

GLENCROSS, Andrew. Why a British referendum on EU membership will not solve the Europe question. *International affairs (London)* [online]. Oxford: Blackwell Publishing, 2015, **91**(2), 303-317 [cit. 2023-04-09]. ISSN 0020-5850. Dostupné z: doi:10.1111/1468-2346.12236

GLENCROSS, Andrew. *Why the UK voted for Brexit: David Cameron's great miscalculation*. [London]: Palgrave Macmillan, [2016]. Palgrave studies in European Union politics. ISBN 978-1-137-59000-8.

GOODWIN, Matthew J. Brexit: Causes & Consequences. *Analysis on Rising Global Risk* [online]. Japan Economic Foundation, 2017, December, 2017, (2), 59-62 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: https://www.jef.or.jp/journal/pdf/216th_Recent_JEF_Activity_02.pdf

HAAS, Ernst B. *The uniting of Europe : political, social, and economical forces, 1950-1957* [online]. 1958. Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1958 [cit. 2022-09-17]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/100books/en/detail/38/the-uniting-of-europe-political-social-and-economical-forces-1950-1957>

HOBOLT, Sara B. a Christopher WRATIL. Public opinion and the crisis: the dynamics of support for the euro. *Journal of European Public Policy* [online]. 2015, **22**(2), 238-256 [cit. 2023-04-09]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2014.994022

HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus. *British Journal of Political Science* [online]. 2009, **39**(1), 1-23 [cit. 2022-09-17]. ISSN 0007-1234. Dostupné z: doi:10.1017/S0007123408000409

HOOGHE, Liesbet a Gary MARKS. Grand theories of European integration in the twenty-first century. *Journal of European public policy* [online]. Routledge, 2019, **26**(8), 1113-1133 [cit. 2022-09-30]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2019.1569711

IOANNOU, Demosthenes, Patrick LEBLOND a Arne NIEMANN. European integration and the crisis: practice and theory. *Journal of European Public Policy* [online]. 2015, **22**(2), 155-176 [cit. 2023-04-09]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2014.994979

IROZHLAS. *Brexit způsobil Británii ztrátu 29 miliard liber, říká člen centrální banky. Místní podniky trápí nejistota* [online]. Londýn, 13 February 2023n. 1. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/velka-britanie-brexit-zraty-investice-penize_2302131816_bko

JENSEN, Mads Dagnis a Holly SNAITH. When politics prevails: the political economy of a Brexit. *Journal of European Public Policy* [online]. 2016, **23**(9), 1302-1310 [cit. 2023-04-09]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2016.1174531

KUČEROVÁ, Irah. *The Political Economy of Brexit* [online]. Ostrava, 2018 [cit. 2022-09-17]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/325260905_The_Political_Economy_of_Brexit

KUČEROVÁ, Irah. Čtyři zásadní krize EU poslední dekády– efekt chaosu či přilet černé labutě? Dopady krizí na integrační dynamiku. *Politologická revue* [online]. Prague: Czech Political Science Association, 2021, **27**(2), 7-29 [cit. 2022-09-17]. ISSN 1211-0353.

KUHN, Theresa. Grand theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?. *Journal of European Public Policy* [online]. 2019, **26**(8), 1213-1230 [cit. 2022-03-21]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2019.1622588

KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-467-0.

LEUFFEN, Dirk, Berthold RITTBERGER a Frank SCHIMMELFENNIG. Postfunctionalism. In: LEUFFEN, Dirk, Berthold RITTBERGER a Frank SCHIMMELFENNIG. *Integration and Differentiation in the European Union* [online]. Cham: Springer International Publishing, 2022, 2022-01-01, s. 143-168 [cit. 2023-04-09]. ISBN 978-3-030-76676-4. Dostupné z: doi:10.1007/978-3-030-76677-1_6

MARCUSSEN, Martin, Thomas RISSE, Daniela ENGELMANN-MARTIN, Hans Joachim KNOPF a Klaus ROSCHER. Constructing Europe? The evolution of French, British and German nation state identities. *Journal of European Public Policy* [online]. 1999, **6**(4), 614-633 [cit. 2022-12-18]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/135017699343504

MORAVCSIK, Andrew. Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *Journal of common market studies* [online]. Oxford, UK: Blackwell Publishing, 1993, **31**(4), 473-524 [cit. 2023-04-09]. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:10.1111/j.1468-5965.1993.tb00477.x

MORAVCSIK, Andrew. Liberal Intergovernmentalism and Integration: A Rejoinder. *Journal of common market studies* [online]. Oxford, UK: Blackwell Publishing, 1995, **33**(4), 611-628 [cit. 2023-04-09]. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:10.1111/j.1468-5965.1995.tb00554.x

MORAVCSIK, Andrew. *The choice for Europe: social purpose and state power from Messina to Maastricht*. London: Routledge, 1999, 1 online resource (529 p.). ISBN 1-85728-191-8. Dostupné z: doi:10.4324/9781315072258

MCCORMACK, Jayne. *Brexit: What is the Stormont brake?* [online]. United Kingdom: BBC News, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-64795902>

Post-Brexit agreements. *Consilium Europa* [online]. [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-relations-with-the-united-kingdom/post-brexit-agreements/>

PUCHALA, Donald J. OF BLIND MEN, ELEPHANTS AND INTERNATIONAL INTEGRATION. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. 1972, **10**(3), 267-284 [cit. 2022-09-17]. ISSN 0021-9886. Dostupné z: doi:10.1111/j.1468-5965.1972.tb00903.x

RILEY, Alan. *BREXIT: Causes and Consequences* [online]. CIDOB - Barcelona Centre for International Affairs, 2016, (159), 4 s. [cit. 2023-04-09]. ISSN 2013-4428. Dostupné z: https://www.cidob.org/en/publications/publication_series/notes_internacionals/n1_159/brexit_causes_and_consequences

RISSE, Thomas. 7. Social Constructivism and European Integration. In: *European Integration Theory* [online]. Oxford University Press, 2018, 2018-12-13, s. 128-148 [cit. 2022-12-08]. ISBN 9780198737315. Dostupné z: doi:10.1093/hepl/9780198737315.003.0007

ROSAMOND, Ben. Brexit and the Problem of European Disintegration. *Journal of Contemporary European Research* [online]. 2016, 14 říjen 2016, **12**(4), 864-871 [cit. 2022-09-17]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/318487442_Brexit_and_the_Problem_of_European_Disintegration

RYŠÁNEK, Adam. „*Ted' můžeme zlevnit pivo i v Severním Irsku. “ Nový dodatek k brexitu je tu* [online]. Praha: Seznam Zprávy, 2023 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-mame-dohodu-londyn-a-brusel-nasly-reseni-sporu-o-severni-irsko-226687>

SCHIMMELFENNIG, Frank. Brexit: differentiated disintegration in the European Union. *Journal of European public policy* [online]. London: Taylor & Francis, 2018, **25**(8), 1154-1173 [cit. 2023-04-09]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2018.1467954

SCHIMMELFENNIG, Frank. European integration (theory) in times of crisis. A comparison of the euro and Schengen crises. *Journal of European Public Policy* [online]. 2018, **25**(7), 969-989 [cit. 2022-03-21]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2017.1421252

SCHIMMELFENNIG, Frank. Liberal Intergovernmentalism and the Crises of the European Union. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. 2018, **56**(7), 1578-1594 [cit. 2023-04-09]. ISSN 00219886. Dostupné z: doi:10.1111/jcms.12789

SCHMITTER, Philippe C. On the Way to a Post-Functionalist Theory of European Integration. *British journal of political science* [online]. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2009, **39**(1), 211-215 [cit. 2023-04-09]. ISSN 0007-1234. Dostupné z: doi:10.1017/S0007123408000483

SOMAI, Miklós. *Deep Causes behind Brexit* [online]. Vol. 21. Romania: ROMANIAN JOURNAL OF EUROPEAN AFFAIRS, 2021, **21**(1), 38 s. [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0>

SORNA, Umme Saima. *Why did Brexit Happen: The Consequences and the Constructivist Theory* [online]. ResearchGate, 2022, 2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: doi:10.13140/RG.2.2.31780.14723

ŠENK, Michal a Pavla HOSNEDLOVÁ. Brexit: Od osudného referenda až po vyjednané dohody. *Euractiv* [online]. 2020, 12. 5. 2020 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/brexit/linksdossier/brexit-od-osudneho-referenda-az-po-vyjednane-dohody/>

ŠEVČÍKOVÁ, Michaela. *Analysis of The Main Causes of Brexit and Its Potential Consequences: Proceedings of the 3rd International Conference on European Integration 2016* [online]. Ostrava: VŠB - Technical University of Ostrava, 2016, 1137 s. [cit. 2023-04-09]. ISBN 978-80-248-3911-0.

ŠTUKOVÁ, Karolína. *První dopady brexitu: Britský import výrazně klesl. Pocítily to i české firmy* [online]. Seznam Zprávy, 2021 [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/prvni-dopady-brexitu-britsky-export-i-import-klesly-pocitily-to-ceske-firmy-146890>

TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK. Putting Brexit into perspective: the effect of the Eurozone and migration crises and Brexit on Euroscepticism in European states. *Journal of European Public Policy* [online]. 2018, 25(8), 1194-1214 [cit. 2022-03-21]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2018.1467955

TENDERA-WŁASZCZUK, Helena. Study on the Brexit's background and causes. *Ekonomia i Prawo* [online]. 2018, 17(3), 307-317 [cit. 2023-04-09]. ISSN 2392-1625. Dostupné z: doi:10.12775/EiP.2018.022

Timeline - The EU-UK withdrawal agreement. *Consilium Europa* [online]. [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-relations-with-the-united-kingdom/the-eu-uk-withdrawal-agreement/timeline-eu-uk-withdrawal-agreement/>

TUNZELMANN, Alex von. The Imperial Myths Driving Brexit. *The Atlantic* [online]. 2019, August, 2019 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/08/imperial-myths-behind-brexit/595813/>

VOLLAARD, Hans. Explaining European Disintegration. *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. 2014, 52(5), 1142-1159 [cit. 2022-03-21]. ISSN 00219886. Dostupné z: doi:10.1111/jcms.12132

WEBBER, Douglas. How likely is it that the European Union will disintegrate? A critical analysis of competing theoretical perspectives. *European Journal of International Relations* [online]. 2014, 20(2), 341-365 [cit. 2022-09-17]. ISSN 1354-0661. Dostupné z: doi:10.1177/1354066112461286

WEBBER, Douglas. Trends in European political (dis)integration. An analysis of postfunctionalist and other explanations. *Journal of European Public Policy* [online]. 2019, 26(8), 1134-1152 [cit. 2022-03-21]. ISSN 1350-1763. Dostupné z: doi:10.1080/13501763.2019.1576760

Windsor Political Declaration by the European Commission and the Government of the United Kingdom. *European Commission* [online]. Brusel, 27 February 2023 [cit. 2023-04-

09]. Dostupné z: https://commission.europa.eu/publications/windsor-political-declaration-european-commission-and-government-united-kingdom_en

ZIELONKA, Jan. *Is the EU Doomed?* [online]. 2014 [cit. 2022-09-17]. ISBN 978-0-745-68400-0. Dostupné z: <https://www.wiley.com/en-us/Is+the+EU+Doomed%3F-p-9780745684000>